

UiO • **Det juridiske fakultet**

Ulike regelsett for å verne barn mot overgrep i nære relasjoner

En gjennomgang av barneloven, barnevernloven, straffeloven mv.

Kandidatnummer: 557

Leveringsfrist: 25.04.2014

Antall ord: 17989

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Aktualitet.....	3
1.2	Definisjoner.....	4
1.3	Avgrensning.....	6
1.4	Oppgavens videre fremstilling.....	7
2	FNS BARNEKONVENSJON	7
3	GENERELT OM LOVENE	8
3.1	Barneloven.....	8
3.2	Barnevernloven.....	9
3.3	Straffeloven.....	10
4	RETT TIL ET LIV UTEN OVERGREP	11
4.1	Barneloven § 30.....	11
5	BARNETS BESTE	13
5.1	Barneloven § 48.....	15
5.2	Barnevernloven § 4-1.....	17
5.3	Reglene sett i sammenheng.....	19
6	MIDLERTIDIG AVGJØRELSE	21
6.1	Barneloven § 60.....	21
6.2	Barneloven § 60a.....	24
6.3	Barnevernloven § 4-6.....	26
6.4	Reglene sett i sammenheng.....	27
7	OMSORGSOVERTAKELSE OG SAMVÆR	29
7.1	Barneloven § 42.....	29
7.2	Barneloven § 43.....	30
7.2.1	Barneloven § 43a.....	33

7.3	Barnevernloven § 4-12	34
7.4	Barnevernloven § 4-19	36
7.5	Reglene sett i sammenheng	37
8	BARNEVERNETS HANDLINGSPLIKT	39
8.1	Barnevernloven § 4-2	39
8.2	Barnevernloven § 4-3	40
9	OVERGREP ETTER STRAFFELOVEN	42
9.1	Seksualforbrytelser	42
9.1.1	Straffeloven § § 195 og 196	43
9.1.2	Straffeloven § 197	44
9.2	Voldsforbrytelser	45
9.2.1	Straffeloven § 219	45
9.2.2	Straffeloven § § 228 og 229	47
9.3	Straffeprosessloven § 222a	48
9.4	Reglene sett i sammenheng	49
10	AVSLUTNING	51
11	LITTERATURLISTE	52

1 Innledning

Alle barn skal oppleve gode og trygge oppvekstvilkår, dette tilsier en oppvekst uten fare for å bli utsatt for vold eller seksuelle overgrep. Barn skal føle seg trygge i sitt nærmiljø, i barnehagen og i skolen. Norge har som samfunn heldigvis kommet et langt stykke på vei med tiltak for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn. Til tross for dette er ulike former for vold og seksuelle overgrep i eller utenfor familien fortsatt en del av mange barns hverdag og oppvekst. Vold i nære relasjoner er en belastning for individet som opplever det og et problem for samfunnet. Bruk av vold er i strid med norsk lov og et angrep på grunnleggende menneskerettigheter¹. Denne avhandlingen handler om overgrep i nære relasjoner med vekt på de ulike regelsett som skal verne barn mot overgrep. Tema er altså hvilke lover vi har på dette området og hvordan lovverket henger sammen for å beskytte barn mot vold og overgrep. Avhandlingen vil se på hvordan lovene er organisert hver for seg, hvordan de ”samarbeider”, og i hvilke situasjoner lovene ikke ”samarbeider” med hverandre.

Fysisk vold, seksuell vold, og psykologisk vold har helsemessige, sosiale og samfunnsøkonomiske konsekvenser². Vold og overgrep mot barn er et av Norges mest underkommuniserte samfunnsproblemer. Temaet er svært tabubelagt. Barna er blant de mest sårbare i samfunnet da de er helt avhengig av voksne som tar vare på dem, gir dem det de trenger av kontakt, kjærlighet og omsorg for å kunne utvikle seg normalt. Overgrep mot barn skjer i hjemmet, skolen, der barn opp til 18 år er i arbeid, og der barn bor³. Får ikke barn den beskyttelsen som de har krav på, vil det lett kunne defineres som omsorgssvikt som kan føre til at barnets helse og utvikling blir skadet⁴. Mange barn blir dessverre utsatt for vold og overgrep i hjemmet sitt, det stedet der de burde kunne føle seg tryggest. Volden kan være rettet direkte mot barnet enten fysisk eller psykisk eller indirekte mot barnet ved at barnet blir vitne til at mor eller far blir utsatt for vold. I Norge har vi særlovgivning rettet mot barn direkte regulert i to lover, dette er lov om barn og foreldre av 8.april 1981 nr. 7 (barneloven) og lov om barneverntjenester av 17 juli 1992 nr. 100 (barnevernloven). I tillegg har vi en rekke enkeltbestemmelser i den generelle lovgivningen som er rettet mot barn og beskyttelse av barn. Straffeloven av 22.

¹ http://www.nkvt.no/biblioteket/Publikasjoner/Vold_og_voldtekt_i_Norge.pdf s. 13

² http://www.nkvt.no/biblioteket/Publikasjoner/Vold_og_voldtekt_i_Norge.pdf s. 13

³ www.reddbarna.no hjem/vårt arbeid/barn i Norge/vold og overgrep

⁴ Veileder Q- 1211 B Forholdet mellom barneloven og barnevernloven s. 5

mai 1902 nr. 10 har egne bestemmelser som er rettet direkte mot denne typen handlinger. Når barneloven eller barnevernloven er overtrådt ved at en forelder har begått overgrep mot sitt barn, vil saken kunne bli anmeldt og overgriper vil bli tiltalt etter straffeloven gjennom straffeprosesslovens system. Barneloven er en plikt- og rettighetslov som gir rettigheter til foreldre og barn. Barnevernloven er en sanksjonslov og straffeloven er en sanksjonslov som dekker områdene til både barneloven og barnevernloven ved å ilegge straff for overtredelse av straffebud. Straffeloven gir et klart sanksjonssystem for barneloven, da barneloven ikke inneholder noen sanksjonsmuligheter, barnevernloven har noen sanksjonsmuligheter, som eksempel at foreldrene kan miste omsorgen for barnet sitt⁵, men straffeloven dekker også område for barnevernloven fullt ut.

De barna som bli utsatt for vold og overgrep har rett på hjelp og beskyttelse. Derfor er det viktig at vi har et lovverk som er samkjørt og gir god nok beskyttelse til barn som trenger det. På de områdene der barneloven ikke kan yte tilstrekkelig hjelp, er det viktig at barnevernloven kan benyttes og barnet får beskyttelse mot overgrep gjennom lovverket her. I de situasjonene der et forhold vil rammes av straffeloven, må barneloven og barnevernloven også kunne anvendes til å gi beskyttelse til barnet slik at det ikke blir utsatt for nye overgrep. Når straffen for overgriperen er sonet ferdig er det viktig at den voksne ikke kan fortsette å utøve nye overgrep mot barnet. Overgrep kan påføre barn smerter og skader og i noen tilfeller også skader som kan vare livet ut.

Saksgangen innenfor barneloven er forskjellig fra gangen i en barnevernssak. Etter barneloven er det foreldrene selv som bringer sin sak inn for retten, mens barnevernloven gir adgang for det offentlige til å gripe inn med rettslige skritt. Barneloven er altså en sivilrettslig lov og håndheves av tingretten i første instans. Kommunens barneverntjenester derimot, arbeider etter barnevernloven, med statlige fylkesnemnder som første avgjørelsesinstans. Mange saker faller derimot inn under begge lovene, og det er i dag ikke et klart system om hvordan disse sakene skal håndteres. Sakene kan havne i et skjæringspunkt mellom privatlivets fred og offentlig myndighetsutøvelse⁶. Dette temaet vil bli belyst nærmere i løpet av avhandlingen.

⁵ Lov om barneverntjenester av 17. Juli 1992 nr. 100 § 4-12

⁶ Fritz Leo Breivik og Kate Mevik (2012) s. 96

Selv i et godt utarbeidet rettssamfunn som Norge, der vi er godt dekket med konvensjoner og lover, kan det spørres om vi evner å gi de svakeste i samfunnet, nemlig barna, god nok beskyttelse mot vold og overgrep. Mangel på samordning og automatikk mellom lovene kan være en av grunnene for at mange barn ikke får den beskyttelsen som de har krav på. Vi skal se at lovene på noen områder overlapper hverandre og dermed gir et tilfredsstillende vern, mens i noen situasjoner er det uvisst om det er samsvar mellom lovene. Dette kan etterlate barna i et skjæringspunkt mellom barneloven og barnevernloven. Etter lovverket og FNs barnekonvensjon har alle barn rett på beskyttelse mot vold og overgrep. Hvis lovverket ikke er koordinert vil ikke barna oppleve å få denne beskyttelsen, og verken domstolen eller barnevernet kan gi barna den beskyttelsen de har krav på gjennom lovene og konvensjonen. Om Norge har et tilfredsstillende lovverk som gir alle barn lik rett på beskyttelse mot vold og overgrep er avhandlingens hovedtema, og de ulike regelsettene som skal gi denne beskyttelsen vil bli gjennomgått.

1.1 Aktualitet

Det er vanskelig å finne eksakte tall på hvor mange barn som utsettes for overgrep i nære relasjoner i løpet av barndommen sin. Mye av grunnen for dette er at overgrepene ofte skjer i det skjulte og det er store mørketall på område.

Regjeringens handlingsplaner rettet mot vold i nære relasjoner fra 2004-2007 og 2008-2011 bidro til at vold i nære relasjoner ble mindre tabubelagt og at arbeidet mot denne type vold og overgrep ble prioritert. Til tross for dette har samfunnet vært vitne til flere stygge saker der barn har blitt utsatt for grov vold og overgrep det siste tiår. En av disse sakene er den mye omtalte Christopher-saken, der Christopher på 8 år ble mishandlet til døde av sin stefar. Saken skapte stort engasjement og sinne i samfunnet⁷. Denne saken er et godt eksempel på at aktørene i samfunnet og lovverket rundt gutten sviktet. Skolen med lærere, helsepersonell, og andre personer som omgikk Christopher hadde gode muligheter for å oppdage volden. Ingen-ting ble gjort for å hjelpe gutten og saken fikk et tragisk utfall.

Nylig har NKVTS (nasjonalt kunnskapssenter for vold og traumatisk stress) på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet gjennomført en undersøkelse av forekomsten av vold og

⁷ Gangdal (2010)

seksuelle overgrep i den norske befolkningen. Undersøkelsen inngår som en del av regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008-2011 "Vendepunkt". I undersøkelsen ble deltakerne spurt om utsatthet for både fysisk vold og seksuelle overgrep i barndom og i voksen alder. En rekke sider ved volden og overgrepene ble kartlagt, inkludert kontakt med politi, rettsvesen og helsevesen⁸. Undersøkelsen avdekket at vold og overgrep har et betydelig omfang i den norske befolkningen.

1.2 Definisjoner

Barn

Etter barnekonvensjonen artikkel 1 blir "ethvert menneske under 18 år" betegnet som barn.⁹ Dette gjelder fullt ut så lenge ikke det landet barnet vokser opp i har fastsatt en annen myndighetsalder gjennom lovgivning. Etter vergemålsloven § 1-2 setter Norge myndighetsalderen til 18 år¹⁰. Barnekonvensjonen og Vergemålsloven samsvarer, og dermed skal ethvert menneske under 18 år behandles som barn og inneha rettigheter etter barnekonvensjonen.

Overgrep

Overgrep vil i det følgende brukes som en samlebetegnelse for de krenkelser som er omfattet av barnekonvensjonen art. 19. I vanlig språkbruk benyttes ofte terminologien "vold og overgrep", hvor da overgrep i stor grad henspiller på seksuelle overgrep. Begrepet overgrep vil imidlertid her også dekke både fysisk og psykisk vold, samt andre identitetskrenkelser, trakassering, omsorgssvikt osv. som et barn juridisk sett skal være beskyttet mot.

⁸ NKVTS-RAPPORT 1/2014 (<http://www.nkvts.no/publikasjoner/Sider/PublikasjonsInfo.aspx?publID=1414>)

⁹ FNs barnekonvensjon artikkel 1

¹⁰ Lov om vergemål av 26. Mars 2010 nr. 9 § 1-2

Vold

Vold kan forstås som et mønster av overgrep og manipulerende adferd som kan være fysisk, psykisk, emosjonell, økonomisk og/eller seksuell, som overgriper bruker mot deres partnere og/eller barn¹¹.

Fysisk vold

Villet bruk av fysisk makt mot et barn som resulterer i, eller har potensial for å resultere i fysisk skade, død, psykologisk skade, skjevutvikling, deprivasjon, eller har som formål å påføre barnet smerte¹².

Psykisk vold

Villet omsorgsgiveratferd som formidler til barn og unge at han eller hun er verdiløs, mangelfull, uelsket, uønsket, i fare, eller kun verdifull i den grad hun eller han oppfyller andres behov samt skremmende eller plagsom oppførsel eller annen hensynsløs oppførsel som er ment for å skremme barnet¹³.

Seksuelle overgrep

Defineres i straffeloven kapittel 19. Loven forbyr seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd, seksuell handling eller omgang med barn.

Seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd kan være blotting, det å få barn til å vise frem kjønnsorganet sitt, eller forslag om sex. Med seksuell handling menes beføling av bryster eller kjønnsorganet, mens seksuell omgang dreier seg om samleie eller samleie lignende forhold som slikking og suging av kjønnsorganet¹⁴. Begrepet kan imidlertid også omfatte mindre alvorlige handlinger som ligger utenfor eller på grensen opp mot straffelovens definisjon.

Barnets beste

Hensynet til barnets beste er et overordnet prinsipp, som er nedfelt i norsk og andre lands lov-

¹¹ Fritz Leo Breivik og Kate Mevik (2012) S.16

¹² Q 1212 B Barndommen kommer ikke i reprise s.45

¹³ Q 1212 B Barndommen kommer ikke i reprise s.46

¹⁴ www.nkvts.no. - http://www.nkvts.no/tema/Sider/BarnogUnge_Definisjonerogomfang-seksuelleovergrep.aspx

givning, samt i sentrale internasjonale konvensjoner som FNs barnekonvensjon¹⁵. Gjennom norsk lovgivning kommer prinsippet blant annet til uttrykk gjennom barneloven § 48¹⁶.

Barnefordeling etter barneloven

Med barnefordeling forstås man saker der foreldrene er uenige om foreldreansvar, fast bosted og samvær. Disse sakene må løses etter barneloven.

Barnevern

Forebyggende virksomhet og tiltak for å hjelpe barn og unge som er i en situasjon preget av omsorgssvikt og atferdsproblemer.

Barnevernssak etter barnevernloven

Barnevernloven regulerer forholdet mellom barnevernet og det private. Loven gir barnevernet et spesielt ansvar for så tidlig som mulig å avdekke omsorgssvikt, atferdsproblemer, sosiale og emosjonelle problemer, og å sette inn tiltak slik at varige problemer kan unngås¹⁷.

1.3 Avgrensning

Avhandling skal ta for seg problemet overgrep i nære relasjoner og da med vekt på de ulike regelsett vi har i Norge for å verne barn mot nettopp overgrep. Som nevnt over vil overgrep bli brukt som en fellesbetegnelse på vold og seksuelle overgrep i det videre. Barn kan bli utsatt for overgrep i mange ulike situasjoner og sammenhenger. Det trenger ikke å være barnets nærmeste omsorgspersoner som begår overgrepene, det kan være en nabo, en trener, eller andre som er i kontakt med barnet. Her vil fokus være på overgrep begått av noen i ”nære relasjoner” til barnet. Dette favner videre enn bare mor og far, og kan også omfatte besteforeldre, stefar, stemor, søsken, stesøsken, onkel, tante, fetter og kusine. Det vil videre bli avgrenset mot annen type omsorgssvikt enn fysisk og psykisk vold og seksuelle overgrep. Lovbestemmelser kan ha ulik funksjon for ulike grupper, men dette er et retts sosiologisk spørsmål som avhandlingen vil avgrense mot og dermed ikke vil gå nærmere inn på, kun nevne det kort der det faller naturlig.

¹⁵ Ot.prp.nr103 (2004-2005) 1.4 tiltak for å beskytte barn mot overgrep s. 6

¹⁶ Barneloven kapittel 7 § 48

¹⁷ Jon Gisle (2007) s. 36

1.4 Oppgavens videre fremstilling

For å belyse avhandlingens problemstilling vil den videre fremstillingen være delt inn i ulike typetilfeller.

Under punkt. 4 blir retten til et liv uten overgrep behandlet. I punkt. 5 blir barnets beste gjennomgått. Punkt. 6 behandler reglene om midlertidig avgjørelse. Under punkt. 7 blir regelsettene om omsorgsovertakelse og samvær belyst. Punkt. 8 gjør rede for barnevernets handlingsplikt. Til slutt i punkt. 9 vil strafferettens bestemmelser som retter seg direkte mot denne typen handlinger bli belyst opp mot problemstillingen.

Avhandlingen vil under de ulike punktene komme med en oppsummering av de viktigste reglene vi har på område, og gi en vurdering av regelens innhold til slutt. Dette vil si at de bestemmelsene som har felles formål, eks bl. § 48 og bvl. § 4-1 om barnets beste, blir behandlet under typetilfellet ”barnets beste”.

Felles for fremstillingen er at alle bestemmelsene har som hensikt og formål å verne barn mot overgrep i ulik grad. Hvilken kobling bestemmelsene har til hverandre vil bli belyst under ”reglene sett i sammenheng”. Avslutningen vil inneholde en oppsummering av eventuelle funn avhandlingen har gitt.

2 FNs barnekonvensjon

FNs barnekonvensjon er overordnet både barneloven, barnevernloven og straffeloven og bidrar til at lovgivningen har som felles mål å bekjempe overgrep mot barn. FNs konvensjon om barns rettigheter (barnekonvensjonen) ble ratifisert av Norge i 1991 ved at den ble inkorporert gjennom menneskerettsloven med virkning fra 1. Oktober 2003. Barnekonvensjonen gjelder derfor som norsk lov og ved en eventuell motstrid mellom konvensjonen og norsk lov skal konvensjonen gå foran jf. menneskerettsloven § 2 og 3. Barnekonvensjonen har siden ratifiseringen gjennom norsk rett fått en sterk stilling¹⁸. Barns rett til ikke å bli utsatt for overgrep er vernet av barnekonvensjonen. Barnekonvensjonen er således en overordnet rettskilde og dens føringer skal være overordnede som prinsipp. Barns beskyttelse mot vold er

¹⁸ www.handle-kraft.no forholdet mellom FNs barnekonvensjon, barneloven, barnevernloven og straffeloven s. 1

også regulert gjennom andre internasjonale konvensjoner om menneskerettigheter som eksempel gjennom EMK, men en gjennomgang av disse reglene vil falle utenfor oppgavens tema, og det er derfor i utgangspunktet avgrenset mot andre konvensjoner enn barnekonvensjonen. Barnekonvensjonen er den konvensjonen som er mest presis angående tema.

Etter barnekonvensjonens artikkel 19 har Norge forpliktet seg til å treffe alle egnede lovgivningsmessige, administrative, sosiale og opplæringsmessige tiltak for å beskytte barn mot alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vannskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnyttning herunder seksuelt misbruk mens barnet er under omsorg av forelder, verge eller andre private eller offentlig omsorgspersoner. Bestemmelsen gir barn rett på beskyttelse mot alle former for overgrep.

Artikkel 19 i barnekonvensjonen inneholder både en rett for barn til vern mot overgrep og den pålegger statene en plikt til å hele tiden arbeide aktivt for å forhindre at overgrep mot barn skjer. Hvordan dette vernet fungerer, og hvordan barnekonvensjonen opererer i samspill med barneloven, barnevernloven og straffeloven vil bli omtalt der den gir direkte føringer eks. under barnets beste¹⁹.

3 Generelt om lovene

Fremstillingen her vil gi et kort innblikk i de tre viktigste lovverkene som skal omtales i det følgende. Først vil en generell introduksjon om hvem de gjelder for og hva de regulerer bli presentert. Egenskapene deres og den gjensidige avhengigheten dem imellom vil komme frem under de ulike typetilfellene.

3.1 Barneloven

Lov om barn og foreldre av 8.april 1981 nr.7 inneholder bestemmelser om forholdet mellom foreldre og barn. Barneloven regulerer også reglene om fordelingen av bosted og samvær mellom foreldre etter samlivsbrudd. Barneloven er en privatrettslig lov.

¹⁹ Barnekonvensjonen artikkel 3

Barneloven er først og fremst en rettighetslov som gir barn rettigheter. I de tilfellene der barn blir utsatt for overgrep, kan barneloven verne barnet ved at enkelte av bestemmelsene i loven har som formål tillegge overgrep mot barn stor vekt. Barnelovens viktigste bestemmelser i denne sammenheng er § 30 om at alle barn har rett til et liv uten vold, § 48 om barnets beste, og § 60 og § 60a om midlertidige avgjørelser.

Bestemmelsene som omhandler samvær vil også bli behandlet, da det i disse sakene vil kunne fremsettes påstander om overgrep fra en av foreldrene. Disse bestemmelsene er barneloven § 42 om barnets rett til samvær, § 43 om samværsrett for den forelderen barnet ikke bor sammen med og bl. § 43 a om tilsyn under samvær.

3.2 Barnevernloven

Foreldrene har hovedansvaret for barnets oppvekst og omsorg. Men i de familier der foreldrene svikter har barnevernet plikt til å gripe inn. Barnevernets hovedoppgave, etter lov om barneverntjenester 17. juli 1992 nr. 100 (bvl) § 1-1 er *”å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid”* og *”bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår”*. Disse to grunnpilarene kommer til uttrykk gjennom lovens formålsbestemmelse. Loven gir gjennom sine bestemmelser klare plikter for barnevernet til å reagere mot forhold som de blir gjort oppmerksom på når det gjelder barn som lever med overgrep. Loven gir også barn klare rettigheter for å få særskilte og tilrettelagte hjelpetiltak etter bvl § 4-4²⁰. Loven pålegger plikter og gir rettigheter gjennom bestemmelsene.

Barnevernets ansvar for å beskytte barna i samfunnet omfatter også tilfeller der foreldrene ikke bor sammen og har en konflikt som går utover omsorgen for barnet. Dette er ofte tilfeller som faller inn under både barneloven og barnevernloven. Foreldrene kan ha en parallell sak etter barneloven pågang, samtidig som barnevernet er innblandet og gjør undersøkelser om hvordan barnets omsorgssituasjon faktisk er. En vedvarende foreldrekonflikt kan derfor være grunnlaget for å iverksette undersøkelser og tiltak fra barnevernets side²¹. Loven gir adgang for det offentlige til å sette inn hjelpetiltak overfor familien²². Dette kan være tiltak som skal

²⁰ Kjønstad og Syse (2008) s. 480

²¹ Veileder Q-1211 B - forholdet mellom barneloven og barnevernloven s. 22

²² Bvl. § 4-4

bedre barnets livssituasjon i hjemmet. Loven åpner også for tvangstiltak ved at foreldrene kan fratras omsorgen for sitt barn. Barna vil for eksempel kunne plasseres i fosterhjem eller på institusjon. Barnevernloven har altså fokus på hvilken omsorg foreldrene er i stand til å gi barnet, sett i forhold til barnets omsorgsbehov.

Bestemmelsene som skal ivareta barns sikkerhet og vern mot overgrep etter barnevernloven vil bli gjennomgått. Disse bestemmelsen er barnevernloven § 4-1 om barnets beste, § 4-6 om midlertidig kjennelse i akutte situasjoner, § 4-12 om omsorgsovertakelse og § 4-19 om samvær. Barnevernets handlingsplikt etter § 4-2 og § 4-3 kan også bidra til at barn som blir utsatt for overgrep blir vernet ved at barnevernet blir oppmerksom på situasjonen og oppretter tiltak. Disse bestemmelsene vil også bli gjennomgått.

3.3 Straffeloven

Strafferetten står i en særstilling i forhold til de to andre lovene som har betydning på området. Straffeloven av 22. mai 1902 nr. 10 er sentral ved at den dekker opp og blir aktuell i de tilfellene straffebud er overtrådt og det blir en straffesak ut av forholdet. Straffebestemmelser er også aktuell i den grad de skal ha en preventiv og oppdragende effekt, bestemmelsene skal skape normer og holdninger i samfunnet ved å skremme folk fra å gjøre straffbare handlinger. De straffebudene som eksplisitt tar for seg vold og seksuell overgrep vil bli behandlet. Straffeloven kommer inn som en konsekvens av at et straffebud er overtrådt som eksempel strl. § 219 som eksplisitt tar for seg vold i nære relasjoner.

Det er flere straffebud i straffeloven som omhandler overgrep mot barn. Straffeloven kapittel 19, 20, 21 og 22 inneholder alle straffebud av betydning. Straffeloven §§ 195, 196 og 197 vil bli belyst inngående, det samme gjelder for §§ 219, 228 og 229.

Det er fire vilkår som må være oppfylt for at en person skal kunne dømmes til straff. Det første vilkåret som må være oppfylt er at handlingen som er begått rammes av et straffebud. Det andre vilkåret er at ingen straffrihetsgrunn må være oppfylt. Det tredje vilkåret er at personen må være strafferettslig tilregnelig. Det fjerde og siste vilkåret som må være oppfylt er at gjer-

ningspersonene må ha handlet med tilstrekkelig grad av skyld. Er disse fire vilkårene oppfylt vil gjerningspersonen kunne dømmes til straff etter straffeloven²³.

4 Rett til et liv uten overgrep

4.1 Barneloven § 30

Barneloven § 30 er en bestemmelse som gir barnet rett på omsorg, omtanke og et liv uten overgrep. Det er spesielt bestemmelsens tredje ledd som har betydning i denne sammenheng.

Bestemmelsen legger til grunn at ”Barnet må ikkje bli utsett for vald eller på anna vis bli handsama slik at den fysiske eller psykiske helsa blir utsett for skade eller fare.² Dette gjeld òg når valden brukast som ledd i oppsedinga av barnet. Bruk av vald og skremmande eller plagsam framferd eller annan omsynslaus åtferd overfor barnet er forbode.³

Om retten til å ta avgjerd for barnet i økonomiske tilhøve gjeld reglane i verjemålslova 22. april 1927 nr. 3.”

Spørsmålet blir hvordan bl. § 30 tredje ledd verner barn mot overgrep?

Bestemmelsen er klar og tydelig og slår fast at barn ikke skal utsettes for vold.

Det følger av forarbeidene at all vold, skremmende og plagsom oppførsel ovenfor barnet selv om dette skjer som ledd i barneoppdragelsen, er forbudt. Lette klaps er heller ikke tillatt²⁴. Selv om all bruk av fysisk vold er forbudt etter barneloven, blir det slått fast gjennom forarbeidene at det skal avgrenses mot grensesetting for barn og den plikten foreldrene har til å ta ansvar og vise omsorg for sine barn. Det er klart at foreldre har tillatelse til å bruke noe fysisk makt for å hindre at barnet for eksempel skader seg selv. Fysisk makt kan derfor tillates brukt overfor sine barn når dette skjer i avvergesels eller omsorgsøyemed, for eksempel handlinger som er ment å avverge at barnet eller andre skader seg²⁵. Dersom situasjonen kan løses med

²³ Andenæs (2004) s. 101

²⁴ Ot.prp.nr 104 (2008-2009) kap. 14 - § 30

²⁵ Ot.prp.nr 104 (2008-2009) kap. 14 - § 30

lempeligere midler, vil det likevel alltid være forbudt å anvende fysisk tvang eller makt overfor barnet²⁶.

Etter Rt.2005 s. 1567 ble en stefar dømt for overtredelse av straffeloven § 228 for at han hadde som ledd i oppdragelsen av to gutter i alderen seks til ni år, slått guttene på baken med flat hånd. Guttene hadde vært svært aktive og de hadde slått noen medelever med pinner. Mor og stefar hadde konfrontert guttene med dette, og stefaren hadde tatt med guttene til hvert sitt rom og slått dem på baken med flat hånd, med buksene på. Høyesterett kom frem til at handlingene isolert sett faller inn under den objektive gjerningsbeskrivelsen i strl § 228.

Ut fra en tolkning av voldsbegrepet i bl. § 30 og barnekonvensjonen art. 19

kunne ikke handlingene ansees rettmessig selv om de var utøvd i oppdragelsesøyemed. Dommen skapte stor debatt rundt hva som var lov og hva som ikke var lov å foreta seg under oppdragelsen av barn. Denne usikkerheten er nå fjernet ved en endring av barneloven § 30 gjennom lov av 9. April 2010 nr. 13 om endringer i barnelov mv. der tredje ledd ble endret slik at det ikke lenger skal være noen tvil om at all vold mot barn er forbudt. I forarbeidene kommer det uttrykkelig frem at dette gjelder alle former for ”klaps”²⁷.

Videre i barneloven § 30 tredje ledd er det forbudt å utøve psykisk vold mot barnet. Alle måter å skade, skremme, ydmyke eller på andre måter krenke barnet uten bruk av fysisk makt som er egnet til å gi barnet en følelse av frykt, avmakt, skyld, skam, mindreverd, fortvilelse eller en grunnleggende følelse av ikke å være ønsket eller elsket vil falle inn under psykisk vold. Ved gjentagende mønster skal det mindre til for at atferden rammes av § 30 tredje ledd. Samtidig vil en ekstrem enkelthandling være nok til at det rammes av bestemmelsen.

Barneloven § 30 tredje ledd setter ikke selv straff for overtredelse, men en overtredelse vil kunne være straffbar etter straffeloven²⁸. Bli det tatt ut tiltale som vist over jf. Rt.2005 s. 1567 vil overgriper kunne bli straffet for å ha overtrådt bl. § 30. Straff for overtredelse av barneloven § 30 vil kunne rammes av straffeloven kapittel 19, 20, 21 og 22. Om forholdet er straffbart og kan straffes vil avhenge av en tolkning av det enkelte straffebed i loven. Fysisk

²⁶ www.handle-kraft.no forholdet mellom FNs barnekonvensjon, barneloven, barnevernloven og straffeloven s. 5

²⁷ Ot.prp. nr. 104 (2008-2009) kap. 14 - § 30

²⁸ www.handle-kraft.no forholdet mellom FNs barnekonvensjon, barneloven, barnevernloven og straffeloven s. 3

vold som eksempel slag, spark, dytting, klyping, lugging med mer vil kunne rammes av straffeloven § 228 om legemsfornærmelse. De mest alvorlige overtredelsene vil rammes av straffeloven § 229 om legemsbeskadigelse og § 219 om voldsbruk i familieforhold²⁹. Barnevernloven vil på dette stadiet i likhet med straffeloven komme inn og verne barnet mot overgrep, da slik oppførsel som beskrevet her fort vil kunne defineres som omsorgssvikt etter barnevernloven.

Barneloven § 30 synes å kunne gi barn et godt vern mot overgrep da lovgiver ikke lar det være noen tvil om at overgrep mot barn er forbudt. Et uttrykkelig forbud mot overgrep også i oppdragelsesøyemed følger nå av bl. § 30 tredje ledd og barnekonvensjonen. Det skal ikke mye til for at en opptreden regnes som overgrep, og som dermed er straffbar men likevel avgrenses det i forarbeidene mot opptreden som etter alminnelig fornuft ikke regnes som overgrep. Alle former for overgrep er dermed forbudt.

5 Barnets beste

Barnets beste er et overordnet prinsipp som skal følges og hensynstas på et hvert trinn i sakens gang, både etter barneloven og barnevernloven. Hensynet til barnets beste skal kunne følges som en rød tråd gjennom saken både for barneloven og barnevernloven. Etter barnekonvensjonen og barnekomiteens uttalelser skal barnets beste også komme inn ved anvendelse av straffeloven for eksempel der foreldre skal dømmes til straff³⁰.

Barnekonvensjonen art. 3 hjemler barnets beste. *Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.* Artikkelen 3, gir barnet rett til å få dets beste interesser vurdert og tatt hensyn til som et grunnleggende hensyn ved alle handlinger eller beslutninger som angår ham eller henne, både i offentlig og privat sfære³¹. Det blir her lagt til grunn at barnets beste skal gjelde som et grunnleggende

²⁹ www.handle-kraft.no forholdet mellom FNs barnekonvensjon, barneloven, barnevernloven og straffeloven s. 3

³⁰ Generell kommentar nr. 14 (2013) om barnets rett til at hans eller hennes beste skal være et grunnleggende hensyn (art. 3, para. 1)

³¹ Generell kommentar nr. 14 (2013) om barnets rett til at hans eller hennes beste skal være et grunnleggende hensyn (art. 3, para. 1)

hensyn ved alle avgjørelser som gjelder barn, og avgjørelser som er rettet mot foreldre men som også angår barn, selv om det ikke er lovfestet under de ulike bestemmelsene.

Etter barneloven § 48 skal barnets beste legges til grunn gjennom hele saken, og det samme prinsippet gjelder fullt ut etter bvl § 4-1. Prinsippet er en skjønnsmessig vurdering for hver enkelt sak. Disse to bestemmelsene bl. § 48 og bvl. § 4-1 nevner prinsippet om barnets beste eksplisitt, mens de andre bestemmelsene i lovene ikke nevner det. Men det er som sagt et overordnet prinsipp som skal følges på alle stadier av saken. Straffeloven har ikke noen bestemmelse som nevner prinsippet om barnets beste eksplisitt. Men prinsippet gjelder for alle i samfunnet, og det skal ivaretas i alle saker som angår barn. Straffelovens bestemmelser skal rette seg etter det som er best for barnet i hver enkelt sak.

Det fremkommer av NOU 2000:12 at ved alle handlinger som vedrører barn og som foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter, eller lovgivende organer, skal det først og fremst tas hensyn til hva som gagnar barnet best. Dette er forenlig med at hvis det foreligger en sak enten fra barneloven, barnevernloven eller straffeloven, skal hensynet til barnets beste vektlegges i størst mulig grad, og hensynet skal ivaretas på alle stadier. Hensynet skal også kunne gjenspeiles i de løsninger man kommer frem til. Dette betyr at barnets beste skal tas hensyn til, både når det gjelder avgjørelsens resultat og innhold, den materielle vurderingen, og når det gjelder saksbehandlingen helt frem til løsningen på konflikten foreligger³².

Barnets beste må vurderes ut i fra de forutsetningene som foreligger. Bak et begrep som barnets beste ligger et ønske om å signalisere at barnets interesser skal være i fokus. Dette er særlig grunn til å fremheve fordi barnet selv ikke, bortsett fra i barnevernssaker hvor barnet er fylt femten år, er part i saken³³.

Utgangspunktet for vurderingen av barnets beste innenfor barneloven og barnevernloven er forskjellig da det under barneloven skal vurderes ut i fra blant annet hvem av foreldrene som skal ha foreldreansvaret og hvor mye samvær det skal være, mens det etter barnevernloven

³² Kjølberg og Johansen (2006) s. 19

³³ Kjølberg og Johansen (2006) s. 255

skal vurderes ut i fra hvilket tiltak som skal iverksettes og om omsorgen for barnet skal overtas av barneverntjenesten, om foreldrene skal få ha samvær med barnet hvis det blir plassert i fosterhjem og annet. Det vesentlige her er at begge lovbestemmelsene nevner barnets beste eksplisitt og har mange likhetstrekk i det vernet mot overgrep mot barn de bidrar med.

5.1 Barneloven § 48

Det følger av barneloven § 48 (1) at ”Avgjerder om foreldreansvar, om kvar barnet skal bu fast og om samvær, og handsaminga av slike saker, skal først og fremst rette seg etter det som er best for barnet.

Ved avgjerda skal det takast omsyn til at barnet ikkje må bli utsett for vald eller på anna vis bli handsama slik at den fysiske eller psykiske helsa vert utsett for skade eller fare.”

Gjennom barneloven § 48 kommer prinsippet om barnets beste til uttrykk.

I hvilken grad verner bl. § 48 barn mot overgrep?

Det følger både av bestemmelsen og av forarbeidene at prinsippet om barnets beste skal legges til grunn i avgjørelser som omhandler foreldreansvar, fast bosted og samvær etter barneloven. Barnets beste skal gjelde som en overordnet norm, som skal følges gjennom hele saksbehandlingen³⁴. Dette prinsippet gjelder for alle, både for foreldre, retten og andre instanser som tar avgjørelser på vegne av barn. Avgjørelsen etter bl. § 48 skal altså først og fremst rette seg etter det som er best for barnet.

”Barnets beste” er et skjønsmessig kriterium som må avgjøres ut fra en helhetsvurdering i hver enkelt sak³⁵. Det følger av forarbeidene at dersom det kommer frem påstander fra den ene av foreldrene om overgrep fra den andre, må retten ta stilling til hvilken betydning dette skal få for avgjørelsen. Det skal foretas en konkret helhetsvurdering der barnets beste skal tillegges stor vekt³⁶. Retten må alltid foreta de undersøkelser som er nødvendig for å finne ut om påstandene om overgrep er rett eller gal. Bl. § 48 bidrar til at retten i tilstrekkelig grad vektlegger hensynet til at barnet ikke må bli utsatt for overgrep. Dette kommer også uttrykke-

³⁴ Ot.prp.nr 29 (2002-2003) pkt. 4.2

³⁵ Ot.prp.nr.103 (2004-2005) pkt. 5.3.1

³⁶ Ot.prp.nr103 (2004-2005) s. 56

lig frem etter en lovendring av 7.april. 2006 nr.6, da barneloven § 48 annet ledd ble endret. Retten ble etter dette pålagt en plikt til å vektlegge at barnet ikke må bli utsatt for vold eller på annen måte bli behandlet slik at den fysiske eller psykiske helsen blir utsatt for skade eller fare³⁷. Hensynet som skal vektlegges i noe sterkere grad er at barnet ikke under noen omstendighet må bli utsatt for overgrep.

Endringen er en presisering av gjeldende rett, og kan utledes av § 48 første ledd, om at alle avgjørelser også saksbehandlingen først og fremst skal rette seg etter det som er best for barnet. Hensikten med tilføyelsen i andre ledd er å sikre at alvor og skadevirkningene barnet kan bli påført gis tilstrekkelig oppmerksomhet³⁸.

Advokater og sakkyndige må i tråd med § 48 første ledd under saksbehandlingen ta hensyn til barnets beste. Det kan for noen advokater være lett å glemme hva saken egentlig dreier seg om, nemlig barnet og ikke forelderen som advokaten representerer i retten. Da ”barnets beste” ikke er en fast enhet, vil som regel barnets beste bli tolket ulikt av partene. I disse sakene er det viktig at advokatene har tilstrekkelig kunnskap om barn og overgrep. Advokater kan få en viktig rolle i forhold til å realitetsorientere sin klient for å komme fram til en løsning som vil være den beste for barnet. I saker hvor det foreligger forhold som barn bør beskyttes mot vil også formålet med sakkyndiges arbeid ikke primært være en løsning av konflikten mellom de voksne, men en vurdering av barnets eventuelle behov for beskyttelse fra uheldige forhold. Det er viktig at fokus på enighet og framtidsorientering ikke gjør at hensynet til å beskytte barnet kommer i bakgrunnen. For alle parter i slike saker vil det være viktig å ha tilstrekkelig kunnskap om skadevirkningene overgrep har på barn som utsettes for det, både direkte og ved å være vitne til det i hjemmet³⁹.

Barnets beste er hovedkriteriet som skal legges til grunn etter bestemmelsen og alltid avgjørende for sakens utfall. Barnets beste skal videre være en individuell vurdering for hvert enkelt barn. Barn er forskjellige og det vil si at en barnets beste vurdering vil være forskjellig og helt ulik fra sak til sak. Det som er det beste for et barn, trenger ikke å være det beste for et

³⁷ Ot.prp.nr.103 (2004-2005) pkt. 5.3.1

³⁸ Ot.prp.nr 103 (2004-2005) s. 56

³⁹ Ot.prp.nr103 (2004-2005) s. 56

annet barn. Dette tilsier at rettspraksis som foreligger på området ikke kan brukes som prejudikater, men kun som veiledere i forhold til hvilke vurderinger og momenter som blir tillagt vekt i ulike situasjoner⁴⁰. Spørsmålet om barnets beste skal etter forarbeidene avgjøres ut i fra en konkret vurdering av hva som er best for barnet i tråd med det grunnleggende prinsippet i barneloven og en helhetsvurdering hvor andre forhold kan få avgjørende vekt, for eksempel barnets tilknytning⁴¹.

Med de momentene som utledes av bl.§ 48 gir bestemmelsen vern mot overgrep for barn på grunnlag av at barnets beste alltid skal være veiledende og det avgjørende momentet som retten skal tillegge betydning for sakens utfall. Regelverket oppstiller dermed tilstrekkelige funksjonelle rammer som gir mulighet til å beskytte barn mot overgrep.

5.2 Barnevernloven § 4-1

Barnets beste blir videre hjemlet i barnevernloven § 4-1 som slår fast at ” *Ved anvendelse av bestemmelsene i dette kapitlet skal det legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til beste for barnet. Herunder skal legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen*

Prinsippet om barnets beste er selve bærebjelken i arbeidet barnevernet gjør. I saker etter barnevernloven skal det legges avgjørende vekt på hva som er det beste for barnet. Prinsippet om barnets beste gjelder like fullt for barnevernretten som for barneloven.

Spørsmålet blir om bvl. § 4-1 oppstiller tilstrekkelige rammer for å verne barn mot overgrep?

Dersom barneverntjenesten får melding om at et barn har vært utsatt for et overgrep, eller at noen mistenker at barn lever under en uholdbar situasjon, plikter barneverntjenesten å iverksette undersøkelser for å se om det kan settes inn tiltak for å beskytte barnet eller gi barnet en tilfredsstillende omsorgssituasjon enten i hjemmet eller ved plassering utenfor hjemmet.

Utgangspunktet er at barnevernet med barnets beste i tankene skal vurdere om det finnes tiltak som kan være adekvate for å gi barnet en best mulig omsorgssituasjon. Barnevernet foretar

⁴⁰ Backer (2008) s. 470

⁴¹ Ot.prp.nr 103 (2004-2005) s. 56 - 57

seg undersøkelser om hvilke tiltak de mener vil hjelpe barnet og familien best mulig. Barnets beste vurderingen skal følge barnet frem til den løsningen som passer for dette spesifikke barnet. Det er en individuell vurdering i hver enkelt barnevernssak. For å finne frem til barnets beste må det gjøres en helhetsvurdering.

Det er to hensyn som skal vektlegges etter § 4-1. Det første er at det skal legges vekt på stabil og god voksenkontakt. Det andre hensynet er at barnet skal sikres kontinuitet i omsorgen. Disse hensynene er viktig for å legge til rette for at barnet slipper å bli flyttet frem og tilbake mellom de biologiske foreldrene og eventuelle fosterforeldre eller barneverninstitusjon. Det er på den annen side viktig at barnet har kontakt med de biologiske foreldrene hvis det senere blir aktuelt å flytte tilbake til dem permanent. En tilbakeføring til foreldrene vil kunne virke skremmende og kan innebære mye frykt for et barn hvis barnet ikke har hatt kontakt med dem på lang tid, gjerne mange år. På bakgrunn av dette er det viktig at kontakten opprettholdes så langt det lar seg gjøre.

Saken stiller seg annerledes når barnet har blitt utsatt for overgrep av begge eller en av foreldrene, da vil kontakt med dem eller den kunne virke skremmende og kan være traumatiserende for barnet. Dette vil kunne skade barnet og hindre at det utvikler seg normalt. I slike tilfeller vil det tale i mot for mye kontakt med de biologiske foreldrene. Et tiltak etter § 4-1 skal føre til en forbedring av barnets situasjon før tiltaket ble satt i verk.

Bvl. § 4-1 er en aksessorisk bestemmelse som tilsier at den ikke alene gir barn et vern mot overgrep. Den må bli brukt sammen med andre bestemmelser i kapittelet. Et eksempel kan være bvl. § 4-12 om omsorgsovertakelse som kan bli brukt sammen med bvl. § 4-1. Er vilkårene for omsorgsovertakelse tilstede, må barnevernet gjøre barnets beste vurderingen etter § 4-1 før de kan gjennomføre tiltaket. Påstander om vold vil ofte være et sentralt tema i saker om omsorgsovertakelse for et barn, og det er i disse tilfellene § 4-1 om barnets beste har betydning i forhold til å kunne gi barn et vern mot overgrep. Det vil her som inn under barneloven sjelden være til det beste for barnet å leve med foreldre som begår overgrep mot det. Men det må måles opp mot de alternativene som foreligger, eventuelt kan man sikre barnet mot overgrep på andre måter.

Bvl. § 4-1 verner barnet mot overgrep når den blir anvendt sammen med de andre tiltaksbestemmelsene i bvl kap 4. Bvl. § 4-1 legger til rette for at barn kan bli vernet mot overgrep fra de som skal anvende regelen i praksis.

5.3 Reglene sett i sammenheng

Etter barneloven og barnevernloven finnes det noen fellestrekk ved vurderingen som skal gjøres når hensynet til barnets beste skal avgjøres.

Det første som gjør seg gjeldene er at barnets egen mening skal stå sentralt ved vurderingen. Dette gjelder for begge lovverkene.

For det andre vil det biologiske prinsipp være en del av vurderingen av barnets beste etter begge lover. Prinsippet kommer klart til uttrykk gjennom forarbeidene til begge lovene. Men det biologiske prinsipp står ikke like sterkt i dag som det tidligere har gjort, og noen mener til og med at dette prinsippet står for fall⁴². Men det er en rettesnor som blir brukt i noen tilfeller av denne vurderingen⁴³.

For det tredje vil de retningslinjer som er slått fast i bvl § 4-1 om hensynet til stabilitet og kontinuitet i omsorgen, langt på vei være bygget på samme argumentasjon til gjeldene rett etter barneloven om risikoen ved miljøskifte⁴⁴. Etter barneloven skal det legges vekt på at barnet har et nærmiljø med skole, fritidsaktiviteter og venner. Det samme gjelder for barnevernloven når det skal legges vekt på at barnet skal ha stabilitet og kontinuitet i omsorgen. Dette tilsier at barnet skal kunne ha de samme rettigheter etter barneloven og barnevernloven, og barnets beste vil kunne gjenspeiles i ønsket om å opprette et stabilt miljø rundt barnet.

Naturligvis vil det også være noen forskjeller ved vurderingen av barnets beste etter de to lovene.

For det første finnes det eksempler på at i saker etter barneloven har den forelderen barnet bor fast sammen med fått igjennom kraftige innskrenkninger i samværet mellom barnet og den

⁴² <http://www.idunn.no/ts/lor/2011/08/art04> - artikkel av Tore Hagen og Knut Rønbeck

⁴³ Fritz Leo Breivik og Kate Mevik (2012) s. 120

⁴⁴ Kjølberg og Johansen. s. 256

andre forelderens. Dette på grunn av sin egen livssituasjon og for at den forelderens skal kunne klare å ivareta sin egen omsorgskompetanse for barnet, en slik situasjon følger av Rt.2003 s. 35. Et slikt hensyn har igjen barnets beste som forutsetning, nemlig sikring av den omsorgsbasen hvor barnet bor. Mor eller far trenger ro og stabilitet i hverdagen for å kunne gi barnet skikkelig omsorg. Slike hensyn er ikke så praktiske i en barnevernssak, da barnet i disse sakene ikke er under omsorg hos noen av foreldrene. Foreldrene vil ha samvær med barnet sitt som er under omsorg av barneverntjenesten, og samvær etter barnevernloven vil først og fremst være begrunnet ut i fra at barnet skal få holde kontakten med foreldrene med tanke på en gjenforening ved en senere anledning. Videre kan også hensynet til stabilitet og kontinuitet for barnet i en barnevernssak noen ganger være et argument mot flytting tilbake til biologiske foreldre dersom barnet har bodd lenge i fosterhjem jf. bvl § 4-21 første ledd, annet punktum⁴⁵. I disse sakene har barnet fått et nytt miljø og god stabilitet i hverdagen. Da vil det ikke være det beste for dette barnet å blir flyttet tilbake til de biologiske foreldrene der barnet er ukjent og må på nytt venne seg til nye omsorgspersoner og et nytt nærmiljø.

Straffeloven verken bruker eller definerer barnets beste i loven men foreligger det en sak hvor et barn har blitt utsatt for overgrep av foreldrene eller den ene av foreldrene vil det ikke alltid være det beste for barnet at tilfellet blir anmeldt. En anmeldelse og mulig dom vil kunne få store konsekvenser ikke bare for foreldrene men også for barnet. Situasjonen er forskjellig fra de sakene der barnet selv er blitt utsatt for overgrep. Da kommer det an på overgrepets art om det vil være barnets beste om forelderens blir dømt og barnet blir tatt bort fra overgriper, eller om det kan benyttes lempeligere midler som kan verne barnet mot nye overgrep. I de situasjonene der det er den ene forelderens som har begått overgrep mot den andre, vil en anmeldelse og en mulig dom kunne føre til ileggelse av bot som straffemiddel. Dette vil kunne få konsekvenser for barnet hvor det kan føre til svekket underholds evne. En ubetinget fengselsstraff vil kunne medføre svekket omsorg, som i seg selv vil kunne føre til tiltak etter barnevernloven som eksempel omsorgsovertakelse. Det kan altså stilles spørsmål ut i fra en barnets beste betraktning om det alltid er barnets beste at en sak blir anmeldt. Her må det om mulig anvendes en individuelle forholdsmessighetsvurdering. Barnets beste vurderingen skal i disse tilfellene inneholde en vurdering av om foreldrene må sone eller om det finnes andre alternative måter å avsonne en straff på. Når det er snakk om omsorgsgiver som skal dømmes, og det egentlig er

⁴⁵ Kjølborg og Johansen (2006) s. 256

ubetinget dom som skal anvendes, må det vurderes et nedre sjikt der andre soningsalternativer blir vurdert. Domstolen kan her med hensyn til barnets beste idømme eksempel samfunnsstraff⁴⁶. Barnet skal være i fokus og det vil her være individuelt ut i fra hver enkelt sak om hva som vil være til barnets beste.

6 Midlertidig avgjørelse

Både barneloven og barnevernloven har hjemler som gir adgang til å avsi eller fatte en midlertidig avgjørelse. Straffeloven gir ikke selv hjemmel for midlertidige avgjørelser, man er da henvist til å gå veien om straffeprosessuelle regler, som eksempel bestemmelsen om varetekt med bakgrunn i gjentakelsesfare etter strpl. § 172.

6.1 Barneloven § 60

Barneloven § 60 hjemler rettens mulighet til å avsi en midlertidig avgjørelse.

”Retten kan etter krav frå ein part ta førebels avgjerd om kven av foreldra som skal ha foreldreansvaret, om kven barnet skal bu hos fast, og om samværsrett.² Slik avgjerd kan gjelde for ei viss tid eller til saka er endeleg avgjerd. Retten kan også ta førebels avgjerd før saka er reist, dersom særlege grunnar talar for det. Etter krav frå ein part skal retten i alle høve ta førebels avgjerd dersom det er ein risiko for at barnet blir utsett for vald eller på anna vis handsama slik at den fysiske eller psykiske helsa blir utsett for skade eller fare.

Retten kan samstundes forby den andre av foreldra å kome til den eigedommen eller det bustadhuset der barnet held til.³ Dersom det ikkje trengst avgjerd straks, skal retten så langt råd er gje den andre høve til å uttale seg.”

Etter hovedregelen i bl. § 61 jf. kapittel 7 skal partenes påstander avgjøres ved dom etter hovedforhandling. Dette skal gi begge parter muligheten til å føre bevis for retten, delta i muntlig forhandling og kontradiksjon. Begge parter skal gis like rettigheter til å forsvare sin sak. Men midlertidig avgjørelse er en særlig unntaksregel som gjør det mulig for retten å komme med en midlertidig avgjørelse før det foreligger dom i saken.

⁴⁶ Generell kommentar nr. 14 (2013) om barnets rett til at hans eller hennes beste skal være et grunnleggende hensyn (art. 3, para. 1)

Kan hensikten med midlertidig avgjørelse gjennom bl. § 60 bidra til å verne barn mot overgrep?

Begrunnelsen og bakgrunnen for denne bestemmelsen er at den skal hjelpe barn, og den skal anvendes når noe haster og situasjonen ikke kan vente til det er avsagt dom etter normal prosedyre. Midlertidig avgjørelse er en særskilt unntaksregel fordi alle hensyn som skal tas i en slik sak etter barneloven ikke kan etterkommes.

Etter bl. § 60 første ledd, kan partene få avgjort sider av saken før endelig dom foreligger. Når midlertidig avgjørelse foreligger må de rette seg etter den avgjørelsen som bli tatt. Bestemmelsen er etter gjeldende rett en kan-regel. Retten har ingen plikt til å ta begjæringen om midlertidig avgjørelse til følge, men de skal alltid realitetsbehandle spørsmålet⁴⁷. Hensynet til barnets beste etter bl. § 48 skal hele tiden være med i vurderingen og er særlig viktig å vektlegge når det gjelder midlertidig avgjørelse etter bl. § 60.

Spørsmålet blir videre når det kan treffes midlertidig avgjørelse?

Barneloven del 3 har egne saksbehandlingsregler. Etter disse kan det reises sak om foreldreansvar, fast bosted, og samvær etter at foreldrene har framlagt gyldig meklingsattest jf. bl. § 56. Foreldrene må ha gjennomført mekling etter bl. § 54 for å kunne reise sak. Så følger det av tvisteloven § 4-4, at sak reises ved ”stevning til retten”.

Vilkårene som må være oppfylt er altså at foreldrene må ha gjennomført mekling jf. bl. § 54 og det må foreligge en stevning til retten etter tvl. § 4-4. Foreligger dette har retten mulighet til treffe en midlertidig avgjørelse.

Midlertidig avgjørelse kan etter bestemmelsen gjelde for en viss tid mens saken fortsatt pågår eller til saken er endelig avgjort. Dette tilsier at det skal kunne fattes en midlertidig avgjørelse når som helst under sakens gang.

⁴⁷ Prop.85 L (2012-2013) kapittel 14 merknader til bl. § 60 første ledd nytt fjerde punktum

Det er også en mulighet for retten til å fatte midlertidig avgjørelse før saken er reist for retten dersom ”*særlege grunnar talar for det*”.

Etter en normal språklig forståelse vil ”*særlege grunnar*” bety at det må foreligge noe spesielt. Dette er en sikkerhetsventil for saker der saken enda ikke er reist for en domstol. Grunner til dette kan være at de formelle kriteriene ikke er på plass, eller at saken er så akutt at det er nødvendig å prioritere en midlertidig avgjørelse fremfor å skulle utarbeide en fullstendig omfattende stevning for retten med påstander og annet som kreves. Etter bl. § 60 første ledd fjerde punktum blir det slått fast at i alle tilfeller skal retten fatte midlertidig avgjørelse når det foreligger en risiko for at barnet kan bli utsatt for vold eller på annen måte utsatt for psykisk eller fysisk skade eller fare. I de sakene der det er påstander om overgrep er retten pliktig til å realitetsbehandle et krav fra en av partene og vurdere risikoen for vold, overgrep eller lignende. Bestemmelsen inneholder etter forarbeidene ingen plikt til å ta begjæringen til følge⁴⁸. Dette tilsier at særlige grunner foreligger når sakens karakter tilsier at det beste for barnet er at det blir fattet en avgjørelse raskt. Er det holdepunkter i påstanden som kan tyde på at barnet blir utsatt for overgrep hos den ene av foreldrene, kan det være avgjørende for barnet sin situasjon der og da og for fremtiden, at det kan bli hentet ut av livssituasjonen med en gang. Midlertidige avgjørelser skal alltid være ut i fra barnets beste etter bl. § 48, og i en slik situasjon vil det ofte være til barnets beste å ikke ha kontakt med den mulige voldelige forelderen frem til det foreligger dom i saken.

Bl. § 60 vil i de sakene der det er påstand om overgrep gi den forelderen som evner å beskytte barnet, muligheten til dette gjennom å be retten om å fatte en midlertidig avgjørelse.

Retten har også etter bl. § 60 annet ledd muligheten til å ilegge besøksforbud som midlertidig avgjørelse.

Dette vil være tilfellet dersom den ene av foreldrene frykter at barnet blir utsatt for overgrep. Da kan denne kreve at retten vurderer å treffe midlertidig avgjørelse om at den andre ikke får oppsøke adressen barnet oppholder seg på. Denne bestemmelsen gjelder kun dersom det er fare for overgrep mot barnet, ikke dersom det er fare for overgrep mot forelderen. I så tilfellet

⁴⁸ Prop.85 L (2012-2013) kapittel 14 merknad til bl. § 60 første ledd nytt fjerde punktum

må denne gå gjennom straffelovens bestemmelser om besøksforbud, nærmere bestemt straffeprosessloven § 222 a.

Hensikten bak bl. § 60 gir barn et midlertidig vern mot overgrep ved at retten har tilgang til å fatte midlertidig avgjørelse i de tilfellene der det er fare for at barnet blir utsatt for overgrep.

6.2 Barneloven § 60a

Barneloven § 60a er også en bestemmelse som hjemler rettens mulighet til å fatte midlertidig avgjørelse jf. bl. § 60.

Etter barneloven § 60 a følger det at ”Retten skal ta førebels avgjerd om foreldreansvaret i saker der ein av foreldra som har foreldreansvar, er sikta eller tiltala for forsettleg eller overlagt å ha valda at den andre er død. Det same gjeld dersom den attlevande i slike høve ikkje har foreldreansvar og krev å få det. Andre kan krevje å få foreldreansvaret. Retten kan avgjere at ingen skal ha foreldreansvaret. Den attlevande skal berre få foreldreansvaret dersom dette klart er til beste for barnet.”

I hvilken utstrekning kan bl. § 60 a verne barn mot overgrep?

Bestemmelsen gjelder i de situasjoner der den ene forelderen har tatt livet av den andre, og den er siktet eller tiltalt for drap. Bestemmelsen hjemler at retten skal ta en midlertidig avgjørelse om den gjenlevende forelderen skal ha foreldreansvaret eller ikke for barnet, mens straffesaken pågår.

Bestemmelsen inneholder en plikt for retten til å fatte midlertidig avgjørelse jf. ordlyden ”skal”. Dette støttes av forarbeidene. Retten skal ex officio (skal på eget initiativ) fatte midlertidig avgjørelse om foreldreansvaret dersom gjenlevende har foreldreansvar og er siktet eller tiltalt for forsettlig eller overlagt ha forvoldt den andres død. Retten skal også ta midlertidig avgjørelse dersom gjenlevende ikke har foreldreansvaret men krever å få det. Videre følger

det av forarbeidene og ordlyden at andre kan kreve å få foreldreansvaret i disse tilfellene, selv om gjenlevende hadde foreldreansvaret og bodde sammen med barnet før dødsfallet⁴⁹.

Dette er en spesiell og særegen situasjon, der den ene forelderen har drept den andre. Det er mange hensyn som skal vektlegges og barnet må stå i fokus da det kan oppleve stor sorg etter å ha mistet en nær omsorgsperson. Barnets beste etter bl.§ 48 er veiledende, og må vektlegges i stor grad. Hvis retten kommer til at ingen av de gjenlevende aktuelle omsorgspersonene er skikket nok til å ta vare på barnet skal retten bruke den muligheten den har til å velge at ingen får foreldreansvaret. De skal da melde fra til barneverntjenesten etter bl. § 63 åttende ledd slik at barnevernet overtar den midlertidige omsorgen for barnet. Barneverntjenesten skal da plassere barnet etter bestemmelsene i bvl. henholdsvis §§ 4-15 og 4-15 første ledd, §§ 4-16, 4-17 og 4-18 første ledd og §4-20 gjelder tilsvarende⁵⁰. Barnet blir da tatt vare på av barneverntjenesten, og blir plassert midlertidig enten i institusjon eller i fosterhjem, denne midlertidige ordningen gjelder frem til det foreligger dom i saken.

Videre blir det presisert i loven at den gjenlevende kun skal få foreldreansvaret dersom dette er klart det beste for barnet jf. bl. § 48. Dette blir fremhevet av forarbeidene at det det i disse spesielle sakene ikke kan legges til grunn en alminnelig presumsjon om at den gjenlevende skal få foreldreansvaret etter å begått en så alvorlig forbrytelse⁵¹. Med mindre det er helt klart at det er det beste for barnet at den gjenlevende forelder har foreldreansvaret frem til straffesaken er avgjort, skal den gjenlevende ikke ha foreldreansvaret. Etter forarbeidene skal det her gjøres en helhetsvurdering, der situasjonen til barnet i dag og fremover sammenholdt med hensynet til barnets beste skal tillegges vekt. Vurderingen som retten må ta standpunkt til er tilknytningen barnet hadde til den avdøde forelderen, som taler for at den gjenlevende ikke skal få foreldreansvaret. Samtidig som tilknytningen til den gjenlevende og en hypotese om hvorfor den drepte, kan tale for at den gjenlevende får foreldreansvaret.

Hensynet bak denne regelen er at en person som har evne til å ta livet av en annen person, og i tillegg sitt eget barn sin forelder, ikke automatisk skal kunne få foreldreansvaret. Det vil alltid

⁴⁹ Ot.prp.nr103 (2004-2005) kap. 10 merknader til bl. § 60a

⁵⁰ Barneloven § 63 åttende ledd

⁵¹ Ot.prp.nr.103 (2004-2005) kap. 10 merknader til bl. § 60a

være usikkert om en slik person har de kvaliteter det kreves for å være forelder og er i stand til å gi barnet den trygghet og omsorg det har krav og rett på. Barnet vil i en slik situasjon være sårbart og preget av dødsfallet, samtidig så er det naturlig at barnet kan frykte den tiltalte forelderen.

Bl. § 60 a verner barnet mot mulige overgrep i den utstrekning at barnevernet og politiet har mulighet til å etterforske og utrede saken godt. Gjennlevende forelder skal kvalitetssikres for om denne er i stand til å gi barnet en holdbar omsorgssituasjon.

6.3 Barnevernloven § 4-6

Bvl. § 4-6 hjemler midlertidig avgjørelser i akuttsituasjoner. Denne bestemmelsen er et unntak fra hovedregelen jf. bvl. § 4-12, og gjør det mulig å omgå de ordinære saksbehandlingsreglene i barnevernloven kapittel 7.

Bestemmelsens andre ledd legger til grunn at *”Er det fare for at et barn blir vesentlig skadelidende ved å forbli i hjemmet, kan barnevernadministrasjonens leder¹ eller påtalemyndigheten uten samtykke fra foreldrene umiddelbart treffe midlertidig vedtak om å plassere barnet utenfor hjemmet.”*

I hvilken grad verner bvl. § 4-6 annet ledd barn mot overgrep?

Bestemmelsen gir barnevernet ved barnevernsadministrasjonens leder en mulighet til å fatte hastevedtak for barn som lever under forhold som er direkte farlig og skadelig.

Annet ledd gjør unntak fra hovedregelen i § 4-12 tredje ledd, om at saksbehandlingsreglene skal følges ved plassering av et barn utenfor hjemmet. Det følger av forarbeidene at bestemmelsen får anvendelse i de situasjonene der hjemmesituasjonen medfører at barnet blir vesentlig skadelidende dersom barnet forblir i hjemmet⁵². Bestemmelsen gir hjemmel til i en akuttsituasjon, å fatte midlertidig avgjørelse om å plassere barnet utenfor hjemmet også uten foreldrenes samtykke. For å kunne bruke denne bestemmelsen må det foreligge en viss risiko for at barnet blir skadet av å bli værende i hjemmet. Det skal foretas en risikoavveining. Det skal i

⁵² Ot.prp. nr 44 (1991-1992) kap.4 merknader til bvl. § 4-6

denne avveiningen vurderes om skaderisikoen ved å bli værende i hjemmet kan reduseres til et akseptabelt nivå, ved for eksempel bruk av andre hjelpetiltak etter bvl. § 4-4, enn å flytte barnet inntil saken kan behandles på vanlig måte etter fylkesnemnda⁵³. Hensynet til barnets beste etter § 4-1 skal ha avgjørende vekt i denne vurderingen.

Denne bestemmelsen gir ikke barneverntjenesten omsorgen for barnet, så når den midlertidige avgjørelsen opphører vil det formelle foreldreansvaret igjen ligge hos foreldrene. Er det behov for videre tiltak vil det være aktuelt med andre hjelpetiltak etter bvl. § 4-4 eller at barnevernet ser seg nødt til å overta omsorgen for barnet etter bvl. § 4-12. Da vil prosessen måtte følge de ordinære prosessuelle saksbehandlingsreglene i bvl. Kap 7.

Bvl § 4-4 andre ledd gir mulighet til å verne barnet mot overgrep i de tilfellene der det er alvorlig fare for barnets helse og sikkerhet. På bakgrunn av barnverntjenestens adgang til å akuttplassere barnet utenfor hjemmet vil barnet være vernet mot nye overgrep så lenge bestemmelsen blir anvendt etter sitt formål.

6.4 Reglene sett i sammenheng

Etter barneloven og barnevernloven finnes det noen fellestrekk som gjør seg gjeldende når det skal fattes en midlertidig avgjørelse. Hensynet bak reglene er felles, da det er barnet som skal vernes mot mulige skadelige situasjoner. Bestemmelsene gir retten og barnevernet hjemmel til i akutte situasjoner å ta midlertidige avgjørelser. Barnet skal ikke lide unødvendig, og det skal slås hardt ned på overgrep begått mot barn. Derfor skal barnet kunne tas fort ut av den situasjonen som det befinner seg i, som kan være skadelig for det nå og med tanke på fremtiden. Barnets beste gjør seg gjeldene under begge lover, og skal vektlegges i stor grad både under avgjørelser etter barneloven og barnevernloven.

Reglene har også en klar sammenheng med regelsettene om samvær. Barneverntjenesten kan benytte seg av bestemmelsen uavhengig av hvor barnet befinner seg. Befinner barnet seg i en akutt faresituasjon i sitt faste bosted eller i forbindelse med samvær har de myndighet til å ta en midlertidig avgjørelse⁵⁴. Selv om barnevernets leder kan fatte et midlertidig akuttvedtak i

⁵³ Ot.prp. nr 44 (1991-1992) kap. 4 merknader til bvl. § 4-6

⁵⁴ Veilder Q-1211 B forholdet mellom barneloven og barnevernloven 4.4.2. s. 30

forbindelse med samvær, har barneverntjenesten likevel ikke myndighet til å beslutte at samværsordningen skal endres eller opphøre. Denne beslutningsmyndigheten ligger hos retten etter barneloven.

En sammenheng mellom reglene viser seg der barnet har delt bosted mellom foreldrene. Det kan foreligge en avtale om at barnet skal bo fast sammen med begge foreldrene etter barneloven jf. bl. § 36. Dersom det tas midlertidig avgjørelse i ett av hjemmene, skal barnet overleveres til den andre forelder dersom barneverntjenesten vurderer at dette er forsvarlig. Dette innebærer at det i de fleste tilfeller ikke er behov for å plassere barnet utenfor hjemmet⁵⁵. Den andre forelder må da gjøre det som er nødvendig etter barneloven for at barnet skal få fast bosted i vedkommende hjem. Denne forelder må også evne å skjerme barnet mot skadelig kontakt. Dersom foreldrene ikke klarer å bli enige kan foreldrene etter barneloven begjære midlertidig avgjørelse etter barneloven om at barnet skal bo fast i et av hjemmene. Det kan også i disse tilfellene være nødvendig å kreve stans i samvær eller at samvær gjennomføres med tilsyn, dette avgjøres av retten etter barnelovens regler.

Det må foreligge en viss skaderisiko for å kunne benytte seg av midlertidig avgjørelse. Etter barneloven må det foreligge en risiko ved at barnet blir utsatt for overgrep hos den ene forelder og midlertidig avgjørelse vil gi den andre muligheten til å verne barnet, mens det etter barnevernloven vil være barneverntjenesten som evner å beskytte barnet ved bruk av midlertidig avgjørelse ved å overta omsorgen for barnet eller ved å iverksette andre hjelpetiltak.

Saksgangen etter barneloven er noe annerledes enn etter barnevernloven da det etter barneloven er retten som skal ta avgjørelsen om det vil være behov for at saken avgjøres raskt. Etter barnevernloven er det barnevernet med fylkesnemnda som tar avgjørelsen. Disse aktørene kan se barnet på ulike måter, og vektleggelsen av hensynet til barnets beste kan komme ulikt ut. Derfor er det viktig at de ulike aktørene har tilstrekkelig kunnskap om hvilke skadevirkninger barnet kan oppleve ved å bli utsatt for overgrep.

⁵⁵ Veileder Q-1211 B forholdet mellom barneloven og barnevernloven 4.4.2 s. 30

7 Omsorgsovertakelse og samvær

Dagens familiemønster innebærer at stadig flere barn bor i to hjem, og at omsorgen for barnet ivaretas av flere voksne som ikke utøver omsorgen sammen eller samtidig⁵⁶. Bostedsforelderen er den forelderen som barnet bor fast hos og som har det overordnede ansvaret for barnet. Det er denne forelderen som tar de daglige avgjørelsene rundt barnet. Samværsforelderen er den forelderen som barnet har samvær med i henhold til en avtale mellom begge foreldrene. Hvor mye samvær det skal være mellom barnet og samværsforelderen er det opp til foreldrene selv å bestemme, eller retten hvis det har vært reist sak mellom foreldrene jf. bl. §§ 36 og 43. Etter barnevernloven blir barnet først plassert utenfor hjemmet ved at tiltak om omsorgsovertakelse blir gjennomført jf. bvl § 4-12, samvær for foreldrene blir videre fastsatt etter bvl. § 4-19. Når samværsretten for foreldrene og barnet blir fastsatt enten det er etter barneloven eller barnevernloven skal barnets beste alltid være avgjørende jf. bl. § 48 og bvl. § 4-1.

Det har på området for fastsettelse av samværsordning etter barneloven kommet nye regler gjennom prop. 85 L (2012-2013). Endringene skal samlet sett bidra til at terskelen for når domstolen avgjør at det ikke skal være samvær senkes⁵⁷. Det blir lagt til grunn at domstolen skal i større grad avgjøre saken ut fra forholdene her og nå når samvær skal fastsettes etter bl. § 43. Samtidig skal barnets subjektive opplevelse tillegges større vekt. Det blir videre forutsatt at det ikke skal fastsettes samvær mot barnets vilje, heller ikke med tilsyn, før barnets og familiens situasjon er tilstrekkelig belyst⁵⁸.

7.1 Barneloven § 42

Etter barneloven § 42 har barnet rett til samvær med begge foreldrene, selv om de lever hver for seg⁵⁹. Denne retten kan også utledes av barnekonvensjonen art 9 nr.3. Foreldrene har gjensidig ansvar for at retten til samvær med begge foreldrene for barnet blir fulgt opp. Denne bestemmelsen er tatt med for å vise at barnet har en egen rett til å ha samvær med begge foreldrene sine. Men i noen tilfeller vil ikke samvær med begge foreldrene være det beste for

⁵⁶ Veileder Q-1211 B forholdet mellom barneloven og barnevernloven s. 14

⁵⁷ Prop. 85 L (2012-2013) 7.2.2 forslag i høringsnotatet

⁵⁸ Prop 85 L (2012-2013) 7.2.2 forslag i høringsnotatet

⁵⁹ Ot.prp.nr.104 (2008-2009) kapittel 9 samvær s. 54

barnet og derfor vil noen barn oppleve at de ikke får ha samvær med enten mor eller far. I noen av disse sakene kan overgrep mot barnet være årsaken til at samvær er blitt nektet.

7.2 Barneloven § 43

Barneloven § 43 hjemler samværsretten for den forelderen som ikke bor fast sammen med barnet.

”Den av foreldra som barnet ikkje bur saman med, har rett til samvær med barnet om ikkje anna er avtala eller fastsett.² Omfanget av samværsretten bør avtalast nærare. Dersom samvær ikkje er til beste for barnet, må retten avgjere at det ikkje skal vere samvær.”

Hvordan bidrar hensikten og formålet med bestemmelsen om samvær etter bl. § 43 til å verne barn mot overgrep?

Etter ordlyden i bl. § 43 første ledd blir det slått fast at den av foreldrene barnet ikke bor sammen med har rett til samvær med barnet dersom ikke annet er fast satt eller avtalt.

Dette er en hovedregel og etter hovedregelen så skal det tilkjennes samvær for forelderen med barnet. Hensynet bak bestemmelsen er at det ofte er det beste for barnet å ha kontakt med begge foreldrene, selv når de ikke bor sammen. Etter ordlyden kommer det frem at samvær ikke skal gjennomføres og godkjennes hvis dette ikke er til det beste for barnet og forarbeidene drar i samme retning. Det er et grunnleggende utgangspunkt i barneloven at barnet skal kunne opprettholde kontakten med begge foreldrene selv om de lever hver for seg, men forutsetningen for samvær er at det er til det beste for barnet. Bestemmelsen tar da særlig sikte på de situasjoner der barnet har blitt utsatt for, eller det er fare for at barnet kan bli utsatt for overgrep⁶⁰.

Presiseringen i ordlyden ”samvær” vil klargjøre at domstolen har anledning til å stille vilkår om krav til foreldrene⁶¹. Dette tilsier at i saker der domstolen etter en bevisvurdering legger til grunn at barnet har vært utsatt for eller vært vitne til alvorlige forhold, som overgrep, og det

⁶⁰ Ot.prp.nr 103 (2004-2005) s. 54

⁶¹ Prop 85 L (2012-2013) kap. 14 merknader til bl. § 43 tredje ledd

er fare for gjentakelse eller retraumatisering av barnet, må gjeldene rett forstås slik at det ikke skal fastsettes samvær, heller ikke samvær med tilsyn⁶². I de sakene der den ene forelderen frykter at barnet blir utsatt for overgrep av den andre, er det svært viktig at sakene belyses bredt før domstolen avgjør spørsmålet om samvær. Kun da kan det faktiske avgjørelsesgrunnlaget være forsvarlig. Vurderingene må gjøres i tråd med kunnskap og forskning om barns utvikling og om forhold som utsetter barns helse og utvikling for skade eller fare⁶³. I slike saker er det helt nødvendig med en føre-var-tankegang, for å sikre at det blir tatt forsvarlige avgjørelser i foreldretvister etter barneloven.

Det er presisert i bl. § 43 at retten må avgjøre at det ikke skal være samvær dersom det ikke er til barnets beste⁶⁴. Vurderingen tilsier at på den ene siden er det best for barnet å ha kontakt med begge foreldrene og derfor ha samvær, mens det på den andre siden er viktig å skåne barnet for mulige overgrep og derfor nekte samvær. For barnet vil det være en negativ påkjenning å leve under en fare for å bli utsatt for overgrep, noe som klart ikke er det beste for barnet. Barnet vil i disse tilfellene leve i frykt for nye overgrep, noe som i seg selv er skadelig. Det vil derfor i disse tilfellene være bedre for barnet å ikke ha samvær med forelderen. Der forelderen ikke viser tegn til ønske om å forandre seg, vil det ikke være bra for barnet å ha samvær. Argumenter som støtter opp om samvær på grunn av kontakt og rehabilitering kan ikke veies opp om hensynet til å beskytte barnet mot mulige overgrep under samvær.

Etter bl. § 43 annet ledd kan *”Foreldra avtalar sjølve omfanget av samværsretten på bakgrunn av kva dei meiner er best for barnet”*.

Bestemmelsen viser til bl. § 31 annet ledd som legger til grunn at foreldrene skal informere barnet om avgjørelser som blir tatt angående personlige forhold som foreldreansvaret, hvor det skal bo fast og om samvær. Dette gjelder for barn som er 7 år og yngre, avhengig av hvor modent barnet er og om det er i stand til å danne sine egne synspunkter. Barn som er over 7 år skal gis anledning til å uttale seg, og deres mening skal tillegges vekt under avgjørelsen. Under vurderingen skal det legges vekt på hensynet til best mulig samlet foreldrekontakt, hvor

⁶² Prop 85 L (2012-2013) kap. 7 samvær 7.2.4.3 vold og seksuelle overgrep

⁶³ Prop 85 L (2012-2013) kap. 7 samvær 7.2.4.3 vold og seksuelle overgrep

⁶⁴ Veileder Q-1121 B juli. 2006

gammelt barnet er og i hvilken grad det er knyttet til nærmiljøet, reiseavstanden mellom foreldrene og hensynet til barnet ellers. Denne listen med momenter er ikke uttømmende og andre momenter kan få betydning, som eksempel tidligere utførelse av omsorgsoppgaver, tilknytning til den ene av foreldrene og hensyn til trygghet og stabilitet. Overgrep blir ikke nevnt som et alternativ som kan tas med i vurderingen her, men det er ikke tvilsomt at hvis det foreligger påstander om overgrep vil dette tas med i vurderingen når samvær skal fastsettes. Overgrep vil også være et moment av betydning i forhold til helhetsvurderingen som skal gjøres ut i fra barnets beste etter bl.§ 48.

Etter forarbeidene skal hovedfokuset være på individuell fastsettelse av samvær for hvert enkelt barn. Samværets omfang skal fastsettes på bakgrunn av de subjektive forholdene i den konkrete saken. Det er viktig at samværet ikke blir fastsatt og organisert ut i fra en rettfærdig fordeling mellom mor og far, barnet skal være i fokus⁶⁵.

Etter bl. § 43 tredje ledd blir det slått fast at ”*Det kan i avtale eller i dom setjast vilkår for samvær. Dersom tilsyn blir sett som vilkår, kan retten utpeike ein person som skal føre tilsyn under samværet, eller be foreldra gjere det.*”

For avhandlingen er det først og fremst de situasjonene der samvær blir avvirket med tilsyn på grunn av at det er fare for at overgrep kan skje som er av betydning.

Det vil her være en situasjon hvor samværsforelderen er voldelig og samvær kan av den grunn ikke skje fordi at det er fare for at barnet kan lide eller bli skadet. Etter forarbeidene blir det lagt til grunn at bestemmelsen tar sikte på situasjoner der det anses som positivt for barnet å ha et visst samvær, men hvor dette ikke kan skje uten tilsyn for å føre kontroll med at barnet ikke lider overlast⁶⁶. Poenget er at i de situasjonene der det anses viktig at foreldre og barn har kontakt, skal det legges til rette for det, men ut fra en forutsetning av at det er det beste for barnet jf. bl. § 48. Det vil sjelden være bra for et barn å ha samvær med en forelder som kan begå overgrep.

⁶⁵ Ot.prp.nr.103 (2004-2005) kap. 10 merknader til bl. § 43

⁶⁶ Ot.prp.nr.103 (2004-2005) kap.10 merknader til bl. § 43 s. 55

Etter annet punktum kan retten pålegge departementet å oppnevne en tilsynsperson, under samvær. En tilsynsperson skal oppnevnes i særlige tilfeller og i de situasjoner hvor det kun er aktuelt med et sterkt begrenset samvær. Etter forarbeidene foreligger slike tilfeller typisk når det er ”to til fire samvær i året, med en varighet av to til fire timer hver gang”⁶⁷. Poenget med et slikt samvær er at barnet skal ha kjennskap til hvem forelderen er, og sikre et minimum av kontakt mellom barnet og forelderen. Når barnet er blitt utsatt for overgrep av den ene forelderen, må det vernes for fremtidige overgrep. Dette er formålet med denne bestemmelsen. Samtidig kan det for noen barn være viktig å gjennomføre samvær sånn at barnet kan oppleve en form for bearbeidelse av traumer. På den annen side kan samvær med overgriperen føre til at barnet gjenopplever overgrepene og slik blir mer traumatisert. Disse hensynene som skal vektlegges i en avgjørelse om samvær må dommere og andre fagfolk være seg bevisst. Det oppsummeres i forarbeidene at det er viktig at domstolene er bevisste på hva som er formålet med tilsynet, og dermed også vurdere hva slags form tilsynet bør ha og hvem som bør utføre tilsynet. I saker der tilsynet er ment for å avverge eventuelle overgrep er det viktig at tilsynet er konstant⁶⁸.

Bl. § 43 gir et godt utgangspunkt for å verne barn mot overgrep da retten kan nekte at det skal være samvær mellom barnet og overgriper. Retten har også muligheten til å beslutte at samvær skal gjennomføres med tiltak. Slik vil barnet være vernet mot nye overgrep når bestemmelsens funksjonelle ramme blir anvendt.

7.2.1 Barneloven § 43a

Det følger av bl. § 43 a at ”*Dersom tilsyn blir sett som vilkår for samværet, kan retten i særlege høve og der omsynet til barnet sine behov talar for det, påleggje kommunal barnevernsteneste¹ eller departementet å oppnemne ein person som skal føre tilsyn under samvær. Retten kan gje pålegg om beskytta tilsyn eller støtta tilsyn.*”

Bidrar bl. § 43 a til et videre og mer omfattende vern mot overgrep mot barn under samvær?

⁶⁷ Ot.prp.nr.103 (2004-2005) kap. 10 merknader til bl. § 43 s. 55

⁶⁸ Ot.prp.nr.103 (2004-2005) kap. 10 merknader til bl. § 43 s. 55

Dette er en bestemmelse som retter seg direkte mot saker der barn kan være utsatt for nye overgrepshandlinger.

Bestemmelsen regulerer domstolens adgang til å pålegge det offentlige å oppnevne en tilsynsperson ved samvær mellom barn og forelder som ikke bor sammen. Barnets behov står her i fokus, og hvis hensynet til barnet taler for at det bør opprettes tilsyn skal domstolen pålegge barneverntjenesten å gjennomføre tilsynet. Etter bestemmelsen kan det opprettes to ulike former for tilsyn ved gjennomføringen av samværet: dette er beskyttet og støttet tilsyn. Domstolen skal gjøre en konkret vurdering i hver enkelt sak om hvorvidt tilsyn er et egnet virkemiddel for å oppnå formålet som er å gi beskyttelse og støtte til barnet. Beskyttet tilsyn er den mest omfattende formen for tilsyn og den mest aktuelle for avhandlingen. Samværet avvikles under forutsetning av at barnet og forelder overvåkes kontinuerlig under samværet⁶⁹. Beskyttet tilsyn er den mest aktuelle formen for tilsyn i de sakene der barnet har blitt utsatt for overgrep og det har vært problematikk i forhold til rus og psykiske lidelser hos forelderen, men hvor samvær likevel er til barnets beste. I de mest alvorlige sakene skal det ikke fastsettes samvær⁷⁰. Det er barnets subjektive opplevelse av situasjonen som skal legges til grunn i hver enkelt sak. Vilkåret om barnets beste etter bl. § 48 skal også her gjelde som et selvstendig vilkår ved anvendelsen av bl. § 43 a.

Bl. § 43 a bidrar til et utvidet vern mot overgrep mot barn da aktørene som anvender bestemmelsen har mulighet til å opprette beskyttet tilsyn under gjennomføringen av samværet.

7.3 Barnevernloven § 4-12

Bvl. § 4-12 hjemler barneverntjenestens mulighet til å plassere barnet i fosterhjem eller barnevernsinstitusjon gjennom omsorgsovertakelse. Det følger av bestemmelsen at "*Vedtak om å overta omsorgen for et barn kan treffes*", i den her aktuelle sammenheng vil det være bestemmelsens alternativ c som er av betydning, "*c) dersom barnet blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet eller*".

Spørsmålet er om formålet i bvl. § 4-12 verner barn mot overgrep?

⁶⁹ Prop 85 L (2012-2013) kap. 7 pkt. 7.2.4.3

⁷⁰ Prop 85 L (2012-2013) kap. 7 pkt. 7.2.4.3

Utgangspunktet etter barnevernloven er at barnet skal kunne fortsette å bo sammen med sine foreldre i hjemmet. For at dette skal kunne la seg gjøre har barneverntjenesten flere tiltak de kan sette i verk i hjemmet jf. bvl § 4-4. På denne måten kan de hjelpe familien og barnet. I de tilfellene der det ikke er mulig at barnet blir boende hos foreldrene, eller at situasjonen ikke bedrer seg ved de tiltak som barnevernet har innført, vil det være nødvendig å flytte barnet bort fra hjemmet. Det vil da være aktuelt med omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12. Vilkårene for omsorgsovertakelse må da være oppfylt. Etter bvl. § 4-12 c, må barnet bli *”mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet”*. Etter bokstav c, gjør foreldrene seg skyldige i barnemishandling. Det er her snakk om alvorlige overgrep. Det følger av forarbeidene at bestemmelsen ikke kan brukes når det er snakk om et enkelt overgrep og den totale hjemmesituasjonen ellers vurderes som tilfredsstillende for barnet⁷¹.

Det blir et spørsmål om hva som kan karakteriseres som overgrep?

Forarbeidene slår fast at ikke all bruk av makt kan kalles mishandling, men med unntak av tiltak som blir brukt for å avverge skade mv. vil absolutt all bruk av vold og seksuelle overgrep klart falle inn under bestemmelsens ordlyd⁷². Blir barnet utsatt for overgrep i hjemmet vil barnevernet etter bvl. § 4-12 ha adgang til å overta omsorgen for barnet ved omsorgsovertakelse.

Omsorgsovertakelse er når barnet flyttes ut av hjemmet og bort fra foreldrene. Myndighetene gjennom barnevernet overtar omsorgen for barnet ved at barnet flyttes til fosterhjem eller en barneverninstitusjon. Det er når barnevernet har overtatt omsorgen for barnet at det vil bli aktuelt med samværsrett for foreldrene etter barnevernloven.

Bestemmelsens formål i bvl. § 4-12 c gir i seg selv et vern mot overgrep ved at den åpner for en mulighet til å flytte barnet ut av hjemmet og dermed bort fra overgriper gjennom omsorgsovertakelse.

⁷¹ Ot.prp.nr 44 (1991-1992) del 4. Kap 4 Merknader til bvl. § 4-12 s. 111

⁷² Ot.prp.nr 44 (1991-1992) del 4, kap. 4 Merknader til bvl. § 4-12 s. 111

7.4 Barnevernloven § 4-19

Det følger av barnevernloven § 4-19 første ledd at *”Barn og foreldre har, hvis ikke annet er bestemt, rett til samvær med hverandre.”*

Spørsmålet blir hvordan samværsbestemmelsen i bvl. § 4-19 verner barn mot overgrep?

Samværsretten etter barnevernloven er et utslag av det biologiske prinsipp, om at det så langt det er mulig skal barnet ha kontakt med sine biologiske foreldre. Bvl § 4-19 hjemler en gjensidig rettighet for barn og foreldre til samvær med hverandre. Denne regelen om samvær gjelder på barnevernrettens område, og det presiseres at det her gjelder i de situasjonene der barnevernet har overtatt omsorgen for barnet etter bvl. § 4-12.

Hovedvilkåret etter barnevernloven er at foreldrene ikke lenger har foreldreansvaret for barnet, og først da blir det aktuelt å opprette samvær etter § 4-19. Barnet har blitt utsatt for overgrep i hjemmet jf. bvl. § 4-12 alternativ c, og omsorgen for det er overtatt av barneverntjenesten. Foreldrene har likevel en rett til samvær med barnet så lenge det blir vurdert som barnets beste jf. § bvl. § 4-1.

Etter forarbeidene blir det lagt til grunn at ved fastsettelsen av omfanget av samværet skal det i første rekke legges vekt på den verdien det kan ha for barnet at kontakten med de biologiske foreldrene opprettholdes⁷³. Omfanget av samværsretten barnevernet skal sette for foreldrene kan komme ulikt ut for dem. Spørsmålet om samvær skal vurderes individuelt for hver av foreldrene og resultatet kan bli forskjellig slik at den ene får samværsrett men ikke den andre⁷⁴. Dette er på grunnlag av at det kan være at den ene foreldereren har begått overgrep mot barnet mens den andre ikke har evnet å verne barnet mot overgriperen. Dermed blir barnet flyttet ut av hjemmet og samværet til den foreldereren som ikke har evnet å beskytte barnet blir prioritert foran samvær med overgriper.

Når barnet har blitt utsatt for overgrep av de biologiske foreldrene i hjemmet, vil den samme vurderingen som er redegjort for under barneloven § 43 gjøre seg gjeldene. Men under barnevernloven må det også tas hensyn til at det kan være tilfelle at barnet skal gjenforenes med

⁷³ Ot.prp. nr.44 (1991-1992) del 4. Kap. 4 merknader til bvl. § 4-19 s. 112

⁷⁴ Ot.prp.nr 44 (1991-1992) del 4. Kap. 4 merknader til bvl. § 4-19 s. 113

sine biologiske foreldre på et senere tidspunkt, og da vil det være bra for barnet å ha kontakt med dem. På den annen side vil et barn som har vært utsatt for overgrep av foreldrene sine, være traumatisert, redd og frykte nye overgrep. Dette taler for at det ikke skal være samvær mellom barnet og foreldrene. I de tilfellene der foreldrene ikke evner å forbedre seg eller viser små tegn til forbedring vil en gjenforening med barnet ikke være aktuelt. I disse tilfellene vil det heller ikke være det beste for barnet å ha samvær med foreldrene. Samvær bør derfor nektes.

Etter bvl. § 4-19 annet ledd andre setning kan fylkesnemnda bestemme at foreldrene ikke skal ha rett på å vite hvor barnet er. Dette tilsier at barnet kan flyttes på skjult adresse. Hensynet og formålet med bestemmelsen er at barnet skal få ro til å bli kjent med sitt nye hjem, opparbeide tillit til personene som er rundt det, samtidig skal barnet slippe å frykte at overgriper kan kontakte og oppsøke det.

Bvl. § 4-19 gir aktørene som skal anvende bestemmelsen en mulighet til å verne barn mot mulige overgrep ved at samvær kan nektes for foreldrene og bestemmelsen gir mulighet til å flytte barnet på skjult adresse.

7.5 Reglene sett i sammenheng

Utgangspunktet for barneloven og barnevernloven er at foreldre og barn har rett til samvær med hverandre selv om de ikke bor sammen. Dette følger av bl. §§ 42 og 43 første ledd og bvl. § 4-19⁷⁵.

Bestemmelsen i bvl § 4-19 er rettet mot de situasjoner der det offentlige har gått inn og overtatt omsorgen for et barn, slik at barnet ikke lenger bor sammen med sine foreldre. Når fylkesnemnda har fattet vedtak om omsorgsovertakelse skal nemda samtidig ta stilling til omfanget av samvær mellom foreldre og barn. Til forskjell fra saker etter barneloven, skal fylkesnemnda og retten ofte fastsette samvær for begge foreldrene, og ikke bare den ene som er det mest normale etter barneloven. Forskjellen ligger i at saker etter barneloven først og fremst dreier seg om barnefordeling ved samlivsbrudd og fastsettelse av samvær når foreldrene bor hver for seg, mens sakene etter barnevernloven dreier seg om fastsettelsen av samvær

⁷⁵ Kjølberg og Johansen (2006) s. 93 og 253

med foreldrene som er blitt fratatt omsorgen for barnet på grunn av forhold som ikke er bra for barnet å leve under.

I barnevernssaker er formålet med samværet annerledes enn i saker etter barneloven. Etter barneloven skal samvær fastsettes mellom to foreldre som normalt utviser forsvarlig omsorg. Etter barnevernloven skal samvær fastsettes for foreldrene med tanke på at barnet skal kjenne til og ha kontakt med sine biologiske foreldre. Samtidig er det viktig at barnet får ha samvær med foreldrene hvis det senere blir aktuelt å flytte barnet tilbake. Fylkesnemnda er ikke bundet av en avtale eller rettsavgjørelse om samvær mellom foreldrene når det skal fastsettes samvær etter barnevernloven⁷⁶. Men fylkesnemnda er altså bundet av en avtale eller en rettsavgjørelse om foreldre ansvar og fast bosted, men ubundet av samværsavtale eller avgjørelse om samvær fra retten. Dette følger av at samværsfastsettelsen er sekundær den følger av et forutgående omsorgsvedtak, og foreldrene har ikke lenger myndighet til å bestemme samværsomfanget⁷⁷. En situasjon som kan tenkes uklar er om en samværsavgjørelse etter barneloven er bindende etter barnevernloven, når en av foreldrene i en rettsavgjørelse er nektet samvær med barnet. Det må antas at en avgjørelse om å innskrenke samværet, herunder naturligvis også å nekte samvær må være bindende for barneverntjenesten. Det skal mye til for å nekte samvær etter barneloven, så da er det naturlig at dette vil være bindende for den mildere barnevernloven. Det kan da legges til grunn at barneverntjenesten aldri vil være bundet av en avgjørelse etter barneloven som går ut på samvær, om de mener barnet lider overlast under samværet. I praksis vil en rettslig avgjørelse likevel være ledende for barnevernets innstilling. Dette tilsier at det er rimelig å anta at både barnevern og fylkesnemnda vil studere rettsavgjørelsens begrunnelse for å nekte samvær grundig, slik at barnets beste kan bli ivaretatt skikkelig jf. bl. § 48 og bvl. § 4-1.

Straffeloven har ikke noen bestemmelse som regulerer samvær, men et samvær med en forelder som er dømt til fengselsstraff reguleres og gjennomføres gjennom straffegjennomføringsloven. Etter denne loven er det andre hensyn som gjør seg gjeldende enn etter reglene om samvær etter barneloven og barnevernloven, men dette ligger utenfor de tema som drøftes her.

⁷⁶ Kjølberg og Johansen (2006) s. 254

⁷⁷ Kjølberg og Johansen (2006) s. 254

8 Barnevernets handlingsplikt

8.1 Barnevernloven § 4-2

Det følger av barnevernloven § 4-2 at *”barneverntjenesten skal snarest, og senest innen en uke, gjennomgå innkomne meldinger og vurdere om meldingen skal følges opp med undersøkelser etter § 4-3”*.

Spørsmålet blir om barnevernets handlingsplikt gjennom bvl. § 4-2 kan bidra til å verne barn mot overgrep?

Bestemmelsen er en saksbehandlingsregel. Denne bestemmelsen gir barnevernet en frist på en uke til å behandle saker som kommer inn til dem. Dette skal bidra til at saker som kommer inn til barnevernet ikke blir liggende. Det er en plikt bestemmelsen, som pålegger barnevernet å undersøke forhold og utrede alle bekymringsmeldinger som kommer til dem. Videre skal barneverntjenesten gjøre en vurdering om saken skal undersøkes. At det settes en frist for barnevernet til å reagere gjør slik at bevis i saken ikke kan forspilles.

Bestemmelsens formål er å verne barnet mot mulig omsorgssvikt ved at barnevernet har en plikt til å komme inn i hjemmet innen en viss tid for å gjøre undersøkelser og deretter pålegge eventuelle tiltak.

En viktig sammenkobling til barneloven er der barnet ikke bor sammen med begge foreldrene. Den ene forelderen har fast bosted, mens den andre har samvær etter barneloven § 43. Hvis barnevernet får inn en bekymringsmelding fra den forelderen som har fast bosted om at den frykter at barnet blir utsatt for overgrep hos samværsforelderen, kan det være en problemstilling hva barnevernet må gjøre i en slik situasjon. Barnevernet kan nemlig ikke gå inn og endre avtaler som foreldrene har inngått etter barneloven. Det kan derfor tenkes at det kan oppstå situasjoner der barnevernet avstår fra å hjelpe dersom den forelderen som har fast bosted og som ikke utøver overgrep mot barnet, ber om hjelp.

På den annen side så har barnevernet en plikt til å hjelpe alle barn, uansett hvor barnet befinner seg enten det er under fast bosted eller på samvær. Barnevernet kan i disse situasjonene ikke stanse samværet for barnet med samværsforelderen, men barnevernet kan råde bosteds-

forelderen til å gjøre dette og gi vedkommende veiledning omkring hvordan dette kan skje⁷⁸. Barnevernet kan også veilede bostedsforelderen om hvilken hjelp man kan få på familievernkontoret, man kan tilby hjelp til politianmeldelse, eller videre henvisning til helsetjenesten⁷⁹.

Barnevernets rolle i slike situasjoner blir som veilederen viser, snevrere enn i andre saker. På den annen side så er det viktig at barnevernet behandler bekymringsmeldinger som kommer inn fra foreldre som er bekymret for at barnet blir utsatt for overgrep under samvær. Dette fordi bostedsforelderen trenger hjelp til å beskytte barnet mot mulige skadelige overgrep.

Bvl. § 4-2 verner barnet mot overgrep ved at barnevernet innen en uke må gjennomgå innkomne bekymringsmeldinger og følge opp meldingene med videre tiltak etter bvl. § 4-3. Barnet har gjennom bestemmelsen rett på hjelp innen rimelig tid. Aktørene i barnevernet gis gjennom bestemmelsen et verktøy som skal benyttes slik at barn skal få den hjelp de har rett på.

8.2 Barnevernloven § 4-3

Barnevernloven § 4-3 slår fast at barnevernet skal *”dersom det er rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter kapittelet..... snarest undersøke forholdet”*, jf. frister inntatt i § 6-9.

I hvilken grad verner hensikten og formålet til bvl. § 4-3 barn mot overgrep?

Det følger av bestemmelsens ordlyd og forarbeider at barnevernet har rett og plikt til å foreta undersøkelser når det er mistanke om at et barn er utsatt for overgrep. Undersøkelsene som barnevernet gjør her, har som hensikt å verne barnet mot mulige overgrep. Det følger av forarbeidene at dette er en pliktbestemmelse, som innebærer at barnevernet har en plikt til å gjøre undersøkelser når det er mistanke om at et barn blir utsatt for overgrep. Det vil være en tjenesteforsømmelse om undersøkelser ikke blir foretatt⁸⁰.

⁷⁸ Veilder – Q 1121 B Juli 2006 s. 13

⁷⁹ Veileder Q-1121 B juli 2006 s. 13

⁸⁰ Ot.prp.nr 44 (1991-1992) del 4. Kap 4 merknader til bvl § 4-3

For at denne plikten skal være aktuell må det etter vilkåret foreligge *"rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak"*. Dette må vurderes opp mot hvilke tiltak som er aktuelle. Eksempel om omsorgsovertakelse etter § 4-12, må barnevernet ha *"rimelig grunn til å anta"* at et barn utsettes for mishandling eller andre alvorlige overgrep i hjemmet jf. bvl. § 4-12 bokstav c, for å ha rett og plikt til å foreta undersøkelser etter § 4-3.

For at plikten og retten skal bli utløst, er barnevernet helt avhengig av å motta informasjon om et barn. Aktører i samfunnet som kan inneha slik type informasjon må gi den til barnevernet. Etter bvl § 6-4 annet ledd, skal *"offentlige myndigheter av eget tiltak, uten hinder av taushetsplikt, gi opplysninger til kommunens barnevernstjeneste når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet, eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt jf. §§ 4-10, 4-11 og 4-12."* Barnevernet er helt avhengig av at de andre offentlige instansene som barnehager og skoler gjør jobben sin ved å varsle ved mistanke om overgrep mot barn.

Det følger videre av annet ledd at offentlige myndigheter også er *"organisasjoner og private som utfører oppgaver for stat, fylkeskommune eller kommune."* Opplysningsplikten gjelder altså for flere enn bare offentlig myndigheter som barnehage og skoler.

Ved en lovpålagt opplysningsplikt for alle som faller inn under bvl. § 6-4, vil det bidra til å gi barnevernet informasjon fra personer som kjenner barnet godt eller treffer barnet i situasjoner der overgrep ofte fanges opp. At denne opplysningsplikten blir overholdt er svært viktig for at barnevernet selv skal kunne gjøre jobben sin etter loven ved å undersøke og tilrettelegge eventuelle tiltak når et barn blir utsatt for overgrep i hjemmet.

Når barnevernet får inn bekymringsmeldinger skal de *"snarest, og senest innen en uke, gjennomgå innkomne meldinger og vurdere om meldingen skal følges opp med undersøkelser etter § 4-3"*.

Undersøkelsene som gjøres skal danne et bilde av barnets totale omsorgssituasjon. Hvis barnets foreldre bor hver for seg skal både barnets situasjon hos den forelderen som det bor sammen med undersøkes, og den forelderen som har samvær altså samværshjemmet undersøkes. Dette blir slått fast gjennom ordlyden *"foreldrene eller den barnet bos hos"*. Verken bostedsforelderen eller samværsforelderen kan motsette seg at barnevernet gjør undersøkelser etter § 4-3 første ledd ved besøk i hjemmet. Barnevernet kan som nevnt ikke be fylkesnemnda

om å fatte tiltak mot samværsforelderen⁸¹. Barnevernet kan etter dette gjøre de undersøkelser som trengs for å danne et bilde av den totale omsorgssituasjonen for barnet. På bakgrunn av denne informasjonen vil barnevernet kunne fatte tiltak mot bostedsforelderen hvis de finner at det er rimelig grunn til mistanke om at barnet blir utsatt for overgrep hos bostedsforelderen. Eller de kan gi råd og veiledning til bostedsforelderen om å gå til sak mot samværsforelderen etter barneloven hvis de finner ut at det er rimelig mistanke om at barnet blir utsatt for overgrep hos samværsforelderen⁸². Hvis bostedsforelderen ikke evner å beskytte barnet gjennom barneloven, kan det være grunnlag for barnevernet til å opprette tiltak mot bostedsforelderen.

Bestemmelsen i § bvl. 4-3 oppstiller tilstrekkelige rammer som gir barn vern mot overgrep på grunnlag av at barnevernet har en plikt til å foreta undersøkelser innenfor gitte frister og opprette tiltak som skal hjelpe barnet.

9 Overgrep etter straffeloven

9.1 Seksualforbrytelser

Bestemmelser om seksualforbrytelser finnes i straffeloven kapittel 19. Alle bestemmelsene her gjelder selvsagt for barn, men noen av bestemmelsene retter seg direkte mot barn og er derfor særlig relevant, dette er § 195 om seksuell omgang med barn under 14 år og § 196 om seksuell omgang med barn under 16 år⁸³. Bestemmelsen om incest etter strl. § 197 vil også bli gjennomgått da denne direkte berører seksuelle overgrep i nære relasjoner.

⁸¹ Veileder Q-1121 B 4.juli 2006 s. 13

⁸² Veileder Q-1121 B 4.juli 2006 s. 13

⁸³ NOU 2009:15 pkt. 8.6.17 seksualforbrytelser

9.1.1 Straffeloven §§ 195 og 196

Straffeloven §§ 195 og 196 er straffelovens bestemmelser om seksual forbrytelser begått mot barn under 16 år. Straffeloven § 195 legger til grunn at *“Den som har seksuell omgang med barn under 14 år, straffes med fengsel² inntil 10 år. Dersom den seksuelle omgangen var samleie,³ er straffen fengsel² i minst 3 år.”*

Videre følger det av § 196 at *” Den som har seksuell omgang med barn under 16 år, straffes med fengsel² inntil 6 år.”*

Hvordan verner strl. §§ 195 og 196 barn mot overgrep?

Den seksuelle lavalder i Norge er 16 år, og derfor er all seksuell omgang med barn under 16 år straffbelagt. Seksuell omgang favner vidt som definisjonen i innledningen viser. Seksuell omgang som innebærer samleie sees på som den mest alvorlig av de ulike seksualforbrytelsene. Strafferammen for samleie er derfor ilagt den strengeste straffen. Strafferammen skjerpes både etter §§ 195 og 196 når overgrepet et forvoldt på en særlig smertefull eller krenkende måte. For at overgrepet skal karakteriseres som særlig smertefullt og krenkende må det foreligge forhold ut over samleie og utuktig omgang. Det skal etter forarbeidene legges vekt på om overgrepet har påført barnet skader i kjønnsorgan eller endetarm. Det må videre ved vurderingen av om handlingen er begått på en slik straffeskjerpende måte, legges vekt på helhetsinntrykket av overgrepets karakter hvor lenge det enkelte overgrep har pågått, om det er brukt gjenstander, og om det er andre forhold ved overgrepet som gjør det særlig smertefullt eller krenkende for den fornærmede⁸⁴. Lovens strengeste straff på 21 år kan bli anvendt i disse tilfellene etter strl. § 195, og etter strl. § 196 er den strengeste straffen satt til 15 år.

Strl. §§ 195 og 196 verner barn mot seksuelle overgrep ved at overgriper kan bli ilagt fengselsstraff. Barnet vil da midlertidig være vernet mot overgriper.

⁸⁴ Ot.prp.nr. 20 (1991-1992) kap. 10 merknader til de enkelte bestemmelsene strl. § 195

9.1.2 Straffeloven § 197

Strl. § 197 er straffelovens bestemmelse om incest den ilegger straff for ” *Den som har seksuell omgang med slektning i nedstigende linje, straffes med fengsel² inntil 5 år. Som slektning i nedstigende linje regnes biologiske og adopterte³ etterkommere.* ”

Vil hensikten med strl. § 197 være med å gi barn et vern mot overgrep?

Seksuelle overgrep i nære relasjoner er altså direkte regulert i straffeloven. Etter forarbeidene blir det lagt til grunn at seksuell omgang med slektninger i nedstigende linje har en strafferamme på fengsel inntil 5 år⁸⁵. I praksis vil imidlertid strafferammen ved slike overtredelser ofte være høyere på grunn av at bestemmelsen kan anvendes i konkurrans med andre bestemmelser, typisk forbud mot seksuell omgang med mindreårige etter strl. §§ 195 og 196⁸⁶. Etter Rt.2013 s. 287 ble straffen satt til fengsel i fire år og seks måneder da tiltalte ble dømt for overtredelse av strl. § 195, § 197 og § 219. Vedkommende ble dømt for seksuelle overgrep mot sin datter og stedatter. Han ble også dømt for legemskrenkelser utøvd mot stedatteren og hennes bror. Det ble tillagt vekt som straffeskjerpene at den tiltalte tidligere var dømt for seksuell omgang med en annen stedatter.

Når aktørene anvender strl. § 197 i tråd med dens hensikt vil bestemmelsen verne barn mot seksuelle overgrep midlertidig ved at overgriper kan bli ilagt fengselsstraff.

⁸⁵ Ot.prp.nr 28 (1999-2000) kap. 16 merknader til de enkelte paragrafene pkt 16. 1.1 strl. § 197

⁸⁶ Ot.prp.nr 28 (1999-2000) kap.16 merknader til de enkelte paragrafene pkt. 16.1.1 strl § 197

9.2 Voldsforbrytelser

Som voldsforbrytelser regnes her legemsfornærmelser etter straffeloven § 228, legemsbeskadigelser etter §§ 229, 231 og 232, samt mishandling i familieforhold som fra 1. januar 2006 har vært særskilt regulert i straffeloven § 219⁸⁷. Strl. § 219, § 228 og 229 vil bli gjennomgått.

9.2.1 Straffeloven § 219

Straffeloven § 219 legger til grunn at *”den som ved å true, tvinge, begrense bevegelsesfriheten til, utøve vold mot eller på annen måte krenke, grovt eller gjentatt mishandler*

- a) sin tidligere eller nåværende ektefelle*
- b) sin eller tidligere eller nåværende ektefelles slektning i rett nedstigende linje,*
- c) sin slektning i rett oppstigende linje,*
- d) noen i sin husstand, eller*
- e) noen i sin omsorg*

straffes med fengsel i inntil 4 år. Dersom mishandlingen er grov eller fornærmede som følge av mishandlingen dør eller får betydelig skade på legeme eller helse, er straffen fengsel inntil 6 år. Ved avgjørelsen om mishandlingen er grov, skal det særlig legges vekt på om den har vart over lengre lang tid og om det foreligger forhold som nevnt i § 232.

Medvirkning straffes på samme måte”.

Spørsmålet blir om strl. § 219 kan være med å verne barn mot overgrep?

Bestemmelsens ordlyd etter første ledd setter straff i inntil 4 år for den som mishandler en i sin nærmeste familie eller noen i sin husstand. Straffen skjerpes og settes opp til 6 år etter annet ledd hvis mishandlingen kan karakteriseres som grov, eller den fornærmede dør eller får alvorlige skader på legeme. Bestemmelsen rammer overgrep mot barn og barn som er vitne til vold i familien.

Det følger av bestemmelsen at ved avgjørelsen om mishandlingen kan karakteriseres som grov skal det særlig legges vekt på om mishandlingen har skjedd over en lengre periode. Etter forarbeidene skal bestemmelsen også ramme psykisk vold, så bestemmelsen fanger opp handlinger som faller utenfor anvendelsesområde, til strl. § 228 og § 229⁸⁸. Denne bestemmelsen

⁸⁷ NOU 2009:15 skjult informasjon – åpen kontroll pkt. 8.6.16 voldsforbrytelser

⁸⁸ Ot.prp.nr.113 (2004-2005) kap.7 pkt. 7.2 merknader til endringene i straffeloven til strl. § 219 s. 46

er tilpasset barnekonvensjonen på grunn av sin vide dekning. Den er spesialtilpasset for situasjoner med vold i nære relasjoner.

Hensynet bak regelen er å fange opp de situasjonene som andre mer generelle straffebud om vold ikke klarer å fange opp. Den er tilpasset slik at den skal fange opp kompleksiteten og helheten ved denne formen for vold. Forarbeidene understreker betydning av å ha ”en ordlyd som fanger opp terrorisering over tid i hjemmet”⁸⁹.

Krenkelsen må ha gått ut over en eller flere av personene som listes opp i første ledd. Videre må krenkelsen være grov eller gjentatt. Etter forarbeidene skal det ved vurderingen av handlingens grovhet legges vekt på om den var egnet til å skape frykt for nye krenkelser. Dette er et vurderingstema som er spesielt for vold i nære relasjoner. Den fornærmede og barnet lever sammen med gjerningspersonen og vet aldri når det kan skje igjen. Barnet må leve med frykten for at den voldsutsatte forelderen skal oppleve krenkelser igjen, og slik blir barnet også utsatt for vold indirekte ved å være vitne til det. Denne frykten barnet må leve med er skadelig for barnet. Etter Rt. 2010 s. 949 er det ikke lenger omtvistet om barnet skal få vern etter bestemmelsen i disse særegne sakene. Det klare utgangspunktet i strafferetten er at handlingen må være utført mot den fornærmede. I tilfeller der forelderen blir utsatt for vold og barnet er vitne til det, er det forelderen som er den fornærmede siden volden retter seg mot den. Men etter Rt. 2010 s. 949 har barnet i slike tilfeller også fått vern. Høyesterett la til grunn at barnet faller inn under ordlyden ”noen i sin husstand” og eller som man har i ”sin omsorg”.

Ved vurderingen om at krenkelsen er gjentatt, er det avgjørende momentet at krenkelsene skal sees i sammenheng. En krenkelse som vil falle inn under bestemmelsen og som har betydning for avhandlingen, er brudd på besøksforbud. Det følger av forarbeidene at en slik krenkelse vil kunne straffes etter § 219⁹⁰. Situasjonen vil da være at en voldelig forelder har fått besøksforbud enten gjennom barneloven, barnevernloven eller straffeprosessloven, og bryter denne. Vedkommende vil da kunne bli straffet etter strl. § 219. Etter strl. § 219 er det altså tilstrekkelig at barnet opplever at noen i sin familie blir mishandlet eller truet, fordi dette i seg selv er skadelig for barnet.

⁸⁹ Ot.prp.nr.113(2004-2005) kap.7 pkt. 7.2 merknader til endringene i straffeloven til strl. § 219 s. 46

⁹⁰ Ot.prp.nr. 13 (2004-2005) kap.7 pkt. 7.2 merknader til endringene i straffeloven til strl. § 219 s. 45

Strl. § 219 har en hensikt og et formål som tilsier at barn gis et selvstendig vern mot overgrep i nære relasjoner. Strl. § 219 setter fengselsstraff for overtredelse og vil dermed gi barnet et midlertidig vern mot nye overgrep.

9.2.2 Straffeloven §§ 228 og 229

Straffeloven § 228 setter straff i fengsel i inntil 1 år for *”for den som øver Vold mot en andens Person, eller paa anden maade fornærmer ham på legeme, eller som medvirker hertil”*. Straffeloven § 229 retter seg mot mer alvorlige legemsbeskadigelser enn de som følger av strl. § 228. Gjerningsbeskrivelsen er at den *”som skader en anden paa, Legeme eller Helbred eller hensetter nogen i Afmagt, Bevistløshed, eller lignende Tilstand, eller som Medvirker hertil”* kan straffes.

Hvordan kan straffelovens bestemmelser i §§ 228 og 229 være med på å verne barn mot overgrep?

Andenæs legger til grunn at vold vil foreligge når en person gjør en kraftanstrengelse mot en annen person og skader vedkommende. Det skal gjøres en helhetsvurdering der momenter som graden av voldsomhet, handlingens krenkende karakter osv. kan få betydning⁹¹. Definisjonen av vold under innledningen og denne som Andenæs operer med, virker ikke å være overlappende. Definisjonen i innledningen fanger opp flere sider av utøvelse av vold enn det virker som strl. §§ 228 og 229 er ment å gjøre.

Strl. § 229 vil derfor ikke beskytte barn mot overgrep i de tilfellene der overgrepene er mindre og gjerne ”usynlig” for personer rundt barnet. Strl. § 229 har en høy terskel før den blir tatt i bruk.

Strl. § 228 derimot fanger opp det meste av mindre vold og oppdragervold mv. På den annen side skulle barnet bli utsatt for overgrep som ikke blir fanget opp av strl. §§ 228 vil det være bestemmelsene i barneloven § 30 og § 43 om samvær under tilsyn som vil være aktuell. Er

⁹¹ Andenæs (2009) s. 62.

barnet under omsorg av barneverntjenesten vil det være barnevernloven kapittel 4 som yter barnet den beskyttelse det har rett på en barndom uten vold jf. barnekonvensjonen art. 19.

Strl. § § 228 og 229 verner barn mot overgrep i en midlertidig periode ved at bestemmelsene ilegger overgriper en fengselsstraff. Er det tale om vold, er det disse bestemmelsene som i praksis er anvendbare etter straffeloven.

9.3 Straffeprosessloven § 222a

Det følger av straffeprosessloven § 222a at *"påtalemyndigheten..... nedlegge besøksforbud dersom der er grunn til å tro at en person ellers vil a) begå en straffbar handling overfor en annen person."*

Gir strpl. § 222 a barn et vern mot overgrep?

Dette er en bestemmelse som gir hjemmel til å forhindre at den voldelige forelderen har mulighet til å kontakte den andre forelderen eller barnet. I saken må det foreligge grunn til å tro at personen vil kunne begå en straffbar handling overfor den besøksforbudet skal gjelde for. Etter forarbeidene kreves det ikke at den det nedlegges besøksforbud ovenfor, har begått en straffbar handling. Besøksforbud kan også nedlegges overfor noen som foreløpig ikke har utøvd vold eller på annen måte har krenket en annens fred, så lenge det er risiko for at han vil gjøre det⁹². Videre er de materielle vilkårene for å kunne nedlegge besøksforbud at det må på grunn av særlige forhold antas å foreligge en risiko for at den forbudet vil rette seg mot, ellers ville begå en straffbar handling overfor, forfølge eller på annet vis krenke den annens fred⁹³.

For det første må det foreligge *"særlige forhold"* for å kunne ilegge besøksforbud. Dette kan være forhold som for eksempel at forelderen ved tidligere anledninger har utøvd vold mot den andre forelderen eller mot barnet. Andre tidligere straffbare handlinger og anmeldelser kan ha relevant betydning. Dersom en forelder blir utsatt for overgrep eller trusler om overgrep fra den andre vil dette kvalifisere til slike *"særlige grunner"* etter forarbeidene. Foreligger det

⁹² Ot.prp.nr 109 (2001-2002) kap 2.

⁹³ Ot.prp. nr. 109 (2001-2002) Kap 4. 4-1

fare for overgrep mot den voldsutsatte forelderen selv eller mot barnet, vil denne kunne be-
gjære at det blir lagt ned besøksforbud for den voldelige forelderen.

Videre er det krav om at strpl. § 222a at besøksforbud må oppfylle kravene i strpl. § 170a. Straffeprosessloven hjemler bruken av tvangsmidler. Etter bestemmelsen kan et tvangsmiddel *"brukes bare når det er tilstrekkelig grunn til det"*⁹⁴. Etter strpl § 170 a må det altså foreligge tilstrekkelig grunn for et besøksforbud. Overgrep mot barn vil alltid karakteriseres som til-
strekkelig grunn for å opprette besøksforbud for overgriper.

Strpl. § 222 a verner barn mot nye overgrep i den utstrekning at bestemmelsen kan pålegge overgriper besøksforbud, så lenge bestemmelsen blir anvendt i tråd med sitt formål vil den kunne verne barn mot nye overgrep.

9.4 Reglene sett i sammenheng

Straffelovens bestemmelser gir barn et vern mot overgrep når overgriper blir tiltalt og dømt for forbrytelsen. Straffeloven verner også barnet i videre utstrekning men da sammen med barneloven og barnevernloven. Bestemmelsene i straffeloven har et strengt beviskrav som tilsier at det ikke kan foreligge noen tvil om at overgrepene faktisk har skjedd, dette til forskjell fra barneloven og barnevernloven som følger sivilprosessens beviskrav som er sannsyn-
lighetsovervekt. I disse sakene holder det at noe er mest sannsynlig for å kunne ligge det til grunn og dette vil ut i fra et beskyttelsesperspektiv være lettere anvendbart enn det beviskra-
vet som følger etter straffeloven.

Straffen etter straffeloven øker i takt med overgrepet grovhet. I de aller fleste tilfellene etter straffeloven blir det ikke idømt ubetinget fengselsstraff, det skjer kun i de groveste sakene. Betinget fengsel og samfunnsstraff er straffer som idømmes oftere, og i disse sakene skal hen-
synet til barnets beste tillegges vekt.

Så lenge overgrepene kan bevises og det foreligger dom i saken vil barnet være midlertidig vernet mot nye overgrep når begge eller den ene forelderen soner en fengselsstraff. Under soning vil barnet være vernet mot at nye overgrep skjer. Når overgriper har sonet ferdig og er

⁹⁴ Straffeprosessloven § 170a

fri, må andre tiltak settes i verk for å verne barnet videre. Det vil nettopp være i dette skjæringspunktet barneloven og barnevernloven kommer inn, og forholdet og sammenhengen til straffeloven viser seg.

Gjennom reglene om varetektsfengsling etter strpl. § 184 annet ledd jf. strpl. § 171 og ved besøksforbud etter strpl. § 222a vil barnet kunne være vernet mot overgrep også før en eventuell dom i saken. Varetektsfengsling fører til at overgriper er borte fra barnet en bestemt periode, mens ved besøksforbud er overgriper helt avskåret fra å treffe barnet. Et brudd på besøksforbudet vil kunne føre til straff.

Bevis har en stor betydning i strafferetten. I en sak om overgrep mot et barn vil overgriper bli dømt hvis bevisene er sterke nok, viser det seg at bevisene ikke er sterke nok blir ikke overgriper dømt. Men opplysninger som foreligger i saken vil kunne være nok til at andre bestemmelser blir anvendbare og det kan bevises at samvær etter bl. § 43 eller bvl. § 4-19 ikke er til barnets beste jf. bl. § 48 og bvl. § 4-1.

Straffeloven isolert sett gir ikke det beste vernet for barn mot overgrep. Dette på grunn av det strenge beviskravet innenfor straffeloven, samtidig er det ikke her det effektive vernet av barn ligger. Men på den annen side så bidrar straffeloven til å verne barn mot overgrep i den utstrekning at bestemmelsene skal ha en preventiv og oppdragende effekt på folk i samfunnet. Dette er straffelovens allmennpreventive virkning. Straffebudene skal skape normer og straffene skal virke skremmende slik at det ikke blir begått straffbare handlinger.

Straffeloven sammenholdt med barneloven og barnevernloven utgjør et godt vern mot overgrep mot barn.

10 Avslutning

Ved en gjennomgang av de viktigste bestemmelsene i norsk rett som har til hensikt å gi barn beskyttelse mot overgrep viser det seg at Norge har et godt regelverk som verner barn, og at vernet er i tråd med FNs barnekonvensjon.

Det viser seg at de tre regelsettene samlet utgjør et vern for barn mot overgrep. Straffeloven bidrar ved at barn er vernet mot overgrep i en begrenset periode, da forelderen soner en dom. Etter endt soning er det helt nødvendig at barneloven og barnevernloven følger opp og beskytter barnet resten av tiden.

Gjennomgangen av de ulike regelsettene kan bekrefte at samhandling mellom dem er helt nødvendig for at barn skal være vernet mot overgrep fra personer i nær relasjon til dem. Da denne typen overgrep ofte skjer i det skjulte, er barn også helt avhengig av at noen voksne melder fra om overgrep. Det kan være en mor, far, søsken eller andre som omgås barnet som melder fra. Det vesentlige er at personer i samfunnet er klar over sin meldeplikt når de møter barn som lider. Det viser seg at barneloven og barnevernloven har mange like trekk når det gjelder hensyn og formål.

For at vernet skal fungere optimalt er det helt nødvendig at de ulike aktørene er bevisst sine roller og har den kunnskapen som trengs på område for å praktisere reglene etter regelverket. Det er også viktig at aktørene har kunnskap om barn, overgrep mot barn, og hvilke skadevirkninger overgrep kan medføre. Barn er svært sårbare da de er helt avhengig av at noen voksne skaffer dem hjelp enten fra foreldre eller ved at barneverntjenesten mottar informasjon om at det lider under omsorg. De ulike aktørene som skal anvende regelverket må ha kunnskap om barn og overgrep og ikke minst anvende regelverket riktig for at barn skal være tilstrekkelig vernet mot overgrep.

11 Litteraturliste

Lov register

Almindelig borgerlig Straffelov 22. Mai 1902 nr.10 Straffeloven.

Lov om barn og foreldre, av 8. April 1981 nr. 7. Barneloven.

Lov om barneverntjenester av 17. Juli 1992 nr. 100. Barnevernloven.

Lov om rettergangsmåten i straffesaker av 22. Mai 1981 nr. 25. Straffeprosessloven

Lov om vergemål av 22. April 1927 nr. 3. Vergemålsloven.

Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett av 21. Mai 1999 nr. 30. Menneskerettsloven.

Forarbeider

Ot.prp.nr.113 (2004-2005)

Ot.prpr.nr13 (2008-2009)

Ot.prp.nr 109 (2001-2002)

Ot.prp.nr 44 (1991-1992)

Ot.prp.nr.103 (2004-2005)

Prop.85 L (2012-2013)

Ot.prp.nr 29 (2002-2003)

Ot.prp. nr. 104 (2008-2009)

Ot.prp. nr. 28 (1999-2000)

Ot.prp.nr.20 (1991-1992)

Traktater

BK – FNs konvensjon om barns rettigheter av 20. november 1989.

Rettspraksis

Høyesterettspraksis

1. Rt. 2001 s. 14
2. Rt. 1993 s.707
3. Rt. 2004. s. 1046
4. Rt.2005 s. 1567
5. Rt. 2000 s. 1096
6. Rt. 2000 s. 1351
7. Rt.2013 s. 287

Veiledere

Q-1121B, juli 2006. Veileder om barnevernets rolle ved mistanke om overgrep under samvær.
Utgitt av Barne-og likestillingsdepartementet.

Q-1211 B, juli 2013. Forholdet mellom barnevernloven og barneloven. Barneverntjenestens rolle der foreldrenes konflikter går ut over barnets omsorgssituasjon. Utgitt av Barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementet.

Q-1144 B juli 2008. Informasjonshefte. Barnefordelingssaker der det er påstander om vold. Psykologfaglig informasjon til dommere, advokater, og sakkyndige.

Q-15/2004. Om saksbehandlingsregler i barnefordelingssaker for domstolene og høring av barn. Utgitt av barne- og familiedepartementet.

Q 1212 B - Barndommen kommer ikke i reprise. Publisert på regjeringen.no 24.10.2013.

NOU 2000:12 Barnevernet i Norge

Q-1106 B, juli 2006. Artikkel samling. Samtaler med små barn i saker etter barneloven. Utgitt av barne- og likestillingsdepartementet.

NOU 2009:15 Skjult informasjon - åpen kontroll

Barnekonvensjonen art 3 jf. generell kommentar nr. 14 om barnets beste.
http://www.regjeringen.no/pages/2230774/CRC_C_GC_14_ENG_nor.pdf

Artikler

VG-artikkel.barnasomikkebletrodd.

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/artikkel.php?artid=10143721>

Idunn artikkel 50473219 (Tore Hagen og Knut Rønbeck) Står det biologiske prinsipp for fall?

Barnas stemme stilner i stormen – en bedre prosess for barn som opplever samlivsbrudd.
Rapport 2012.

Litteratur

Fritz Leo Breivik og Kate Mevik. *Barnefordeling i domstolen, når barnets beste blir barnets verste*. Universitetsforlaget 2012.

Johs Andenæs. *Alminnelig strafferett 5. Utgave*, ved Magnus Matningsdal, og Georg Fredrik Rieber-Mohn. Universitetsforlaget Oslo 2004.

Johs Andenæs. *Spesiell strafferett og formues forbrytelsene 3 utgave*. Ved Kjell V. Andorsen. Universitetsforlaget Oslo 2011.

Johs. Andenæs. *Norsk straffeprosess 4 utgave*. Samlet utgave ved Tor-Geir Myhrer. Universitetsforlaget Oslo 2009.

Aslak Syse og Asbjørn Kjøenstad. *Velferdsrett. 4. Utgave*. Oslo 2008.

Jon Gisle. *Juridisk leksikon*. Oslo 2007.

Gunn-Mari Kjølberg og Sigrud Redse Johansen. *Barnefordelingstvister, håndbok i barnerettslige emner*. Fagbokforlaget 2006.

Jon Gangdal. *Jeg tenker nok du skjønner det sjøl. Historien om Christoffer*. Kagge forlag AS 2010.

Inge Lorange Backer. *Barneloven kommentarutgave*. 2008.

Annet

Film nr. 1. "Hjemme verst"

Film nr. 2 "Til barnets beste – behandlingen i barnevernssaker ved volds og overgrepssproblematikk". Film av domstolsadministrasjonen. Produsert av Sheriff film Company.

www.handlekraft.no

www.reddbarna.no

www.statensbarnehus.no

www.nkvts.no/definisjoner

NKVTS-RAPPORT1/2014-

http://www.nkvts.no/biblioteket/Publikasjoner/Vold_og_voldtekt_i_Norge.pdf